

OSNIVANJE KNJIŽNICE ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU

Arsen Duplančić

UDK:0276:902>(497.583Split)(091)

Izvorni znanstveni rad

Arsen Duplančić

Arheološki muzej u Splitu

Do sada se nije točno znalo kada je osnovana knjižnica Arheološkog muzeja u Splitu. U radu se, na temelju arhivskih podataka, utvrđuje da su prve knjige kupljene potkraj 1845. pa je to godina osnivanja knjižnice. Zasluga za to pripada tadašnjem ravnatelju Francescu Carrari koji je do kraja svog mandata 1853. za Muzej nabavio 47 tiskanih djela i dva časopisa u ukupno 102 sveska. Osim toga, Carrara je kupio ormare za knjige, a neka djela dao je i uvezati. U radu se daje osvrt i na Carrarinu osobnu knjižnicu, a na kraju se donosi popis svih knjiga nabavljenih za Muzej između 1845. i 1853. godine.

U stručnoj literaturi, pregledima i statističkim izvještajima najčešće se kao godina osnivanja knjižnice Arheološkog muzeja u Splitu navode 1820.¹ i 1821.,² a jedanput se spominje i 1827. godina.³ Iščitavanje muzejskih i drugih spisa pokazuje, međutim, da je knjižnica osnovana tek 1845. godine. Naime, kada je 1820. utemeljen Muzej, njegova svrha bila je iskopavanje i čuvanje antičkih spomenika Salone, a ne i njihova obrada i objavljivanje. Sukladno tome, nisu bila predviđena

¹ N. Anzulović, »Postanak i razvoj biblioteke Arheološkog muzeja u Splitu«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 78, Split 1985., 151-152; u apstraktu piše 1821. godina. *Vodič kroz knjižnice grada Splita*, ur. Gordana Miolin, Split 2008., 46. J. Stipanov, *Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj – od početaka do današnjih dana*, Zagreb 2015., 98, 133 – tu piše da je utemeljena 1821. U tekstovima o Muzeju često se kao godina njegova osnutka brkaju 1820. i 1821. zato jer je prve godine osnovan, a druge su započela istraživanja u Saloni.

² *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka I, A-H*, ur. Stanoje Stanojević, Zagreb [1925.], 191 (autor natuknice U. Džonić). *Biblioteke u Hrvatskoj*, Zagreb 1968., 175. *Libraries in Croatia*, ed. Aleksandar Stipčević, Zagreb 1975., 49.

³ J. Bohatta – M. Holzmann, *Adressbuch der Bibliotheken der Oesterreich-ungarischen Monarchie*, Wien 1900., 224: *vom Gründungsjahr 1827 bis 1863 hatte die Bibl. ungefähr 100 Bde.*

sredstva za nabavu knjiga nego samo za iskopavanja i s njima vezane troškove kao što su izdaci za radnike, nadglednika Rafu Martinija, crtanje nacrti i nađenih predmeta, nabavu i prijenos spomenika u Split, popravak spomenika,⁴ namještaj⁵ i kancelarijske troškove te za rastavljanje i prijenos oltara sv. Arnira Jurja Dalmatinca iz nekadašnjeg samostana sv. Arnira u Muzej⁶ što se sve ogleda u obračunima koje je sastavljao prvi ravnatelj muzeja Carlo Lanza (1820. – 1832.).⁷

⁴ Za povijest restauratorstva važna je bilješka da je 1829. gipsom obavljen popravak glavā dvaju kipova što je prvi podatak o nekom zahvatu na muzejskim spomenicima, a za što su plaćena dva fiorina. Arheološki muzej u Splitu (dalje AMS), arhiv, 1829., spisi bez br., spis od 17. VII. – obračun dotacije za 1828. i 1829. (do svibnja): 20. *Maggio. Per ristauri in Gesso a due teste di Statue*. Slično u 1830., spisi bez br., spis od 13. IV. – obračun dotacije za 1828. i 1829. (do studenoga).

⁵ Na temelju odluke dalmatinske vlade br. 11436/2490 od 12. VII. 1825., a proslijedene dopisom splitskog Okružnog poglavarstva br. 8996/1328 od 26. srpnja, Lanzi je odobrena nabava namještaja za Muzej (AMS, arhiv, 1825., br. 55). U obračunu troškova navedena je 26. IX. 1825. isplata od 49,15 fiorina *Ad Andrea Faleschini per importo di due Armadi e un tavolino ... più N.º 4 sedie di noghera*. AMS, arhiv, 1826., spisi bez br., spis od 28. VIII. – obračun dotacije za 1825. Taj pisači stol i ormari sa staklom popisani su 1853. prigodom predaje dužnosti Francesca Carrare. AMS, arhiv, 1853., spisi bez br.: 9. *Un tavolino con uno scaffale a chiave, di legno dolce colorito*. 10. *Due armadii a cristallo, con chiavi, di legno dolce colorito*.

⁶ Zbog građevinskih radova u samostanu sv. Arnira 1827. bio je ugrožen svečev oltar koji je izradio Juraj Dalmatinac. O tome je inženjerijski kapetan obavijestio Lanza pa je odlučeno da se oltar rastavi i prenese u Muzej što je učinjeno početkom svibnja te godine. Poslove oko rastavljanja vodio je Jakov Kurir (1799. – 1878.), crtač i mjernik koji je radio kao pomoćnik okružnim inženjerima. U popratnom dopisu uz obračun troškova za fiskalnu godinu 1826. (*anno militare*) Lanza je istaknuo da spomenik, iako nije antički, ima umjetničku vrijednost i potječe iz pretprošlog stoljeća, te može biti smješten u Muzej ako ga ne bi zatražila neka pobožna ustanova kojoj bi ga se moglo ustupiti uz nadoknadu troškova. Ne znamo kada je i zašto oltar prenijet u vrt Lanzine kuće na predjelu Dobri, kraj Kruševića gumna, ali je tu bio 1833. kad je biskupski ordinarijat odobrio da ga se ustupi župnoj crkvi u Kaštel Lukšiću kamo je prenijet 1835. godine. AMS, arhiv, 1827., spisi bez br., Lanzin dopis od 13. prosinca: *Tra le spese si rendono osservabili le due partite marcate N.º 21/19 23/21 formanti la summa di f. 33.20. Queste or sono impiegate per disfare o tradurre nel museo da questo soppresso monastero di S. Rainerio, ora spedal militare un monumento di scoltura che quivi esisteva e che altrimenti sarebbsi distrutto attesi i lavori che doveansi praticare nel locale ov' esso era riposto per convertirlo al altro uso; e a ciò venne gentilmente eccitato da questo C.R. Sig.r Cap.no del Genio. Il monumento sebbene non antico è però fattura che sollevasi al di sopra del mediocre ed è del secolo antipassato, per cui può come aventemente (?) allogarsi nel Ces. Museo, se pure alcun pio istituto non lo ricercasse, e in questo caso potrebbe venirgli ceduto dietro indennizzazione delle piccole spese erogate affin di ricuperarlo*. Isto, obračun dotacije za 1826., ad 4. V. 1827.: *Allo stesso (tj. Giacomo Curir) per spese incontrate per disfare un monumento di scoltura esistente in S. Rainerio, e che deve trasportarsi nel Museo (f.) 21.20; ad 10. V. 1827.: Per trasporto dall'Ospital Militare al Museo del monumento di S. Rainerio (f.) 12. U. Krizomali, Pavao Klement Miošić biskup splitsko-makarski jednoć solinski (1830-1837), Split 1941., 76. C. Fisković, »Sarkofag Jurja Dalmatinca u Kaštel Lukšiću«, *Poljički zbornik* 3, Split 1978., 151, 158-159 – bilj. 15. Za građevinske radove u samostanu 1827. vidi A. Duplančić, »O splitskim zvonnicima«, *Kulturna baština* 37, Split 2011., 153 – bilj. 8. O Jakovu Kuriru vidi S. Piplović, »Mjernici iz roda Kurir«, *Kulturna baština* 9-10, Split 1979., 50; H. Mladineo Mika – I. Trogrlić, »Zbirka rukopisnih karata u Arheološkome muzeju u Splitu s osvrtom na karte mjernika iz obitelji Borovčić Kurir«, *Specijalizirani arhivi i zbirke gradiva izvan arhiva: radovi*, Varaždin 2012., 260.*

⁷ AMS, arhiv, 1820., br. 2 od 6. XI. 1821.; 1823., spisi bez br., dopisi od 18. V. 1823., I. VI.

Prve knjige nabavljene za knjižnicu Arheološkog muzeja u Splitu 1845. godine

Objašnjenje za nenabavljanje knjiga u prvim desetljećima djelovanja Muzeja nesumnjivo treba tražiti u antikvarnom, sakupljačkom odnosu prema nađenim spomenicima te nedostatku vizije i koncepcije razvoja Muzeja kao i u činjenici da je Carlo Lanza imao veoma bogatu osobnu arheološku knjižnicu koja je pokrivala njegove interese.⁸ Ni u vrijeme Carlova nasljednika Josipa Čobarića (1832. – 1842.) stanje se nije promijenilo, tim više što nije bilo namjenskih sredstava za knjige,⁹ a 1838. ukinut će se i sredstva za rad samoga Muzeja.¹⁰

1824.; 1824., spisi bez br., dopis od 7. VII.; 1825., spisi bez br., dopis od 20. I.; 1826., spisi bez br., dopis od 28. VIII.; 1827., spisi bez br., spis od 13. XII.; 1830., spisi bez br., dopis od 13. IV.; 1832., br. 103 od 24. I.; 1833., spisi bez br., dopis od 27. VIII.

⁸ A. Duplančić, »Arheološka i povijesna djela u knjižnici Carla i Francesca Lanze«, *Knjiga i društvo: dijalog o intelektualnoj povijesti Hrvatske*, Split 2019., 93-141. Jedanaest knjiga koje su nekoć pripadale Carlu Lanzi dospjele su u knjižnicu zato što ih je njegov sin Francesco prodao Muzeju, a ne zato što ih je Carlo ostavio, odnosno darovao svojoj ustanovi. Prema tome otpada pretpostavka da je Lanza vjerojatno sakupio i izvjestan broj knjiga. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 152.

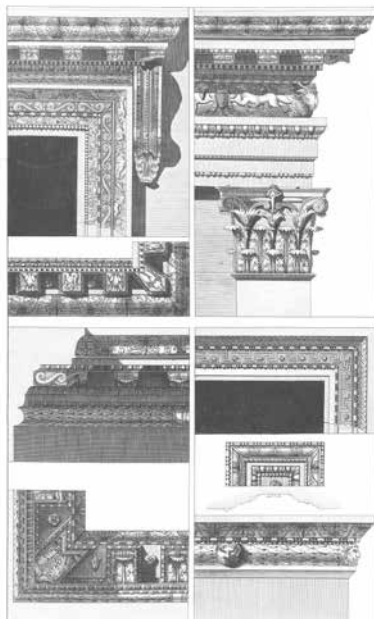
⁹ Splitski okružni poglavar Girolamo Nani u dopisu dalmatinskoj vladi od 6. III. 1835. naglašava nedostatak a za nabavu knjiga za Muzej. A. Duplančić, »Kad sporedno postane glavno: neki primjeri iz knjižnice Arheološkog muzeja u Splitu«, *Muzeologija* 48-49/2011.-2012., Zagreb (2012.), 57.

¹⁰ M. Špikić, *Francesco Carrara: polihistor, antikvar i konzervator (1812.-1854.)*, Split 2010., 109, 112. Čobarnić je jednu inkunabulu s Plinijevim djelom (a čini se i još neke rijetke knjige) poslao u Zadar, i tako se odazvao proglasu vlasti za darivanje predmeta za budući pokrajinski muzej, umjesto da je daruje splitskom Muzeju. A. Duplančić, *op. cit.* (9), 56-57 – bilj. 4.

Temple de Jupiter

J. Lavallée – L. F. Cassas, *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et Dalmatie*, Paris 1802., uvodna tabla

Détail des ornemens de la porte

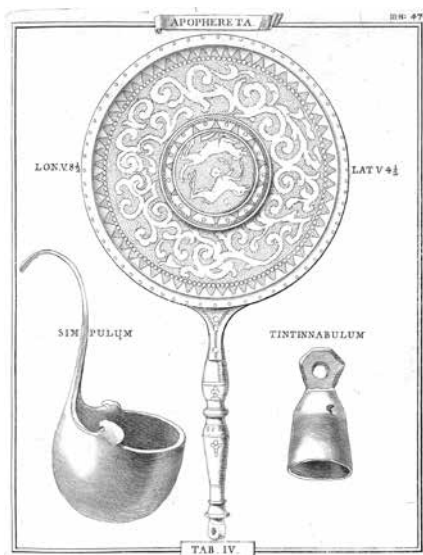
J. Lavallée – L. F. Cassas, *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et Dalmatie*, Paris 1802., dijelovi Jupiterovog hrama u Splitu

U listopadu 1842. upravo Muzeja preuzeo je Francesco Carrara koji je s puno poleta i žara htio obnoviti zamrlu ustanovu pa odmah piše vlastima i traži popravak zgrade te nabavu nužnog namještaja.¹¹ Godinu dana kasnije, Carrara je boravio u Beču i iskoristio poznanstvo s dvorskim savjetnikom barunom Carlom Hügelom da riješi pitanja vezana uz Muzej. Barun ga je potaknuo da mu dade popis potrebnih knjiga što je on i učinio odmah sutradan, a na Hügelov nalog sastavio je promemoriju o Muzeju za dvorsku kancelariju.¹² Ona je datirana 25. X. 1843. i u njoj Carrara piše dvoru o potrebi ponovnog pokretanja istraživanja u Saloni, o sredstvima za rad Muzeja i ističe da Muzej nema niti jednu knjigu, a on ih sa svojim skromnim primanjima kao profesor na splitskom sjemeništu na može nabaviti.¹³ Od tada će proći još dvije godine da se stvari pomaknu s mrtve

¹¹ AMS, arhiv, 1842., br. 4, dopis od 10. studenoga. M. Špikić, *op. cit.* (10), 111-112.

¹² F. Carrara, *Dnevnik s putovanja 1843.-1848.*, prevele i priredile Ljerka Šimunković i Snježana Bralić, Split 2010., 52-53. M. Špikić, *op. cit.* (10), 98-99, 120: *spremnost prihvaćati deziderate za knjige koje su nedostajale splitskome Muzeju* odnosi se na Hügelu što se vidi iz poziva na Carrarin dnevnik.

¹³ *Mi faccio dovere per altro di osservare che il Museo di Spalato non ha neanche un libro, e ch'io coi duecento fiorini che mi ho per due Cattedre nel Seminario, non ho mezzi da acquistarmeli.* Zahvaljujem kolegi Marku Špikiću na prijepisu izvornika koji se čuva u bečkom arhivu. M. Špikić, *op. cit.* (10), 120-121.

O. Arrigoni, *Numismata quaedam
cujuscumque forme et metali ...*, T. 3,
Tarvisii 1745., metalni predmeti

O. Arrigoni, *Numismata quaedam
cujuscumque forme et metali ...*, T. 3,
Tarvisii 1745., stakleni predmeti

točke. Koristeći prigodu da mu je odobreno 600 zaostalih fiorina,¹⁴ a svjestan važnosti stručne literature za obradu spomenika i njihovo objavljivanje, Carrara 14. VI. 1845. traži dopuštenje za kupovinu neophodnog namještaja, uključivo dva ormara sa staklom (*due nuovi armadii a lastre*), i dvadesetak knjiga, a ostatak da se upotrijebi za nabavu arheoloških predmeta.¹⁵ Četiri dana poslije, splitsko Okružno poglavarstvo odobrilo je Carrarin prijedlog uz napomenu da o svemu mora podnijeti račune.¹⁶

Carrara je u Muzeju zatekao stari kancelarijski namještaj: dva ormara i jedan stol, a nije bila niti jedna sjedalica. Zato je htio nabaviti novi prikladan namještaj za rad i za goste. Smatrao je da ga je najbolje nabaviti u Trstu zbog vrsnoće izrade i uštede na troškovima, a računao je da bi cijeli trošak iznosio oko 150 fiorina.¹⁷ Prvih dana rujna 1845. Carrara je bio u Trstu i od Antonia Kaplera naručio dio namještaja: jedan tapecirani naslonjač, dva velika ormara za knjižnicu sa staklom i pisaći stol s ladicama, sve od orahovine. Taj je namještaj početkom siječnja 1846.

¹⁴ AMS, arhiv, 1845., br. 7, dopis splitskog Okružnog poglavarstva br. 3671/571 od 10. travnja kojim javlja da su sredstva odobrena. Riječ je o isplati po 100 fiorina za godine 1839. – 1844. koji su bili namijenjeni za održavanje Muzeja. M. Špikić, *op. cit.* (10), 120, 128, 229.

¹⁵ AMS, arhiv, 1845., br. 15. Za knjige vidi dolje bilj. 19.

¹⁶ AMS, arhiv, 1845., br. 15, dopis poglavarstva br. 7601/1201 od 18. lipnja na poledini Carrarinog dopisa od 14. lipnja: *che occorra acquistare qualche buona opera sull'archeologia, numismatica ed epigrafia.*

¹⁷ AMS, arhiv, 1842., br. 4, dopis splitskom Okružnom poglavarstvu od 10. studenoga; 1845., br. 15, dopis poglavarstvu od 14. lipnja.

stigao u Split i koštao je 161 florin, od čega su ormari (*per uso di Biblioteca*) koštali po 60 fiorina.¹⁸ Ormari nisu bili namijenjeni samo za knjige već i za čuvanje malih arheoloških predmeta.

Još je važnije Carrarino nastojanje da Muzej pribavi stručnu literaturu. Iz spomenutog dopisa od 14. VI. 1845. vidimo da je tražio nabavu barem dvadesetak knjiga iz arheologije, numizmatike i epigrafije koje su neophodne za proučavanje svega što se nađe u Saloni. Među njima su svakako djela Eckhela, Sestiniya, Saulcyja, Winckelmanna, Forcellinija, Morcellija, Orellija, Viscontija, Raschea, Franza, Steinbüchela, Lucića i Farlatija od kojih bi trebao barem jedno djelo. Većina tih knjiga može se naći samo u Beču kod antikvara-bibliofila, a i tamo ih je teško naći, dok su nove veoma skupe. On bi ih mogao potražiti kad tijekom predstojećih jesenskih praznika ode u Beč, a pretpostavlja da bi trošak za knjige iznosio 150 fiorina.¹⁹

¹⁸ F. Carrara, *op. cit.* (12), 111: *Petak, 5. rujna – i subota. Obavio sam sve narudžbe za muzejski namještaj i sve što sam imao, te sam se oprostio.* AMS, arhiv, 1845., br. 32, dopis Okružnom poglavarstvu od 26. prosinca: *M'ho i libri comperati pel Museo, e non so come tenerli.* Prijepis ovog dopisa je među spisima bez br. u godini 1843., l. 8r. AMS, arhiv, 1846., br. 4, dopis E. Griez de Ronseu, ravnatelju splitske gimnazije od 16. siječnja: *i mobili del Museo arrivati in parte, prossimi in parte all'arrivo.*; 1850., br. 16, obračun primljenih sredstava od 3. travnja: *14. gennajo 846. – mobiglie f. 161.-;* isto i pod br. 71 koji sadrži i obračun od 5. rujna. Uz br. 71 priložen je pod brojem 6 Kaplerov račun od 29. X. 1845.: *Due armadi grandi a vetrina di legno noce per uso di Biblioteca a 60 f.* Prema tome, netočno je da su ormari nabavljeni 1850. godine. (N. Anzulović, *op. cit.* (1), 154.) Ostatak namještaja, tj. šest sjedalica i jedna sofa naručeni su preko Francesca Bettinija iz Splita i za njih mu je 10. IX. 1846. plaćeno 45,30 fiorina. AMS, arhiv, 1850., br. 16, 71. Uz br. 71, a pod br. 9 je prijepis računa koji donosimo radi poznavanja onodobnog namještaja: *Conto. Per avere somministrato N.º 6. sedie ad uso francese, con una soffà di legno Noce con sedere di palia, e queste al Sig.º Direttore del Museo di Spalato Sig.º D: Francesco Carrara*

<i>N.º 6 sedie alla fabbrica di Trieste fi</i>	22-
<i>1 soffà della stessa forma</i>	20
<i>Per nolo, fachinajo, dacio ec. ec.</i>	3.30

Somma totale di fiorini 45. X 30

Spalato li 10. Settembre 1846 Francesco Bettini

Slovo X u zbroju je kratica za karantani. U inventaru prigodom primopredaje Carrarine dužnosti 1853. (popis IV.) za ormare i ostali naručeni namještaj piše: *5. 2 Grandi Armadii, la parte inferiore de' quali chiusa con ispecchii di legno a doppii battente e la superiore con cristalli. NB. Tutti i mobili anzidetti sono di tutta eleganza, nuovissimi fatti o rimmessati a legno di noce. Ogni armadio ha la sua chiave* (AMS, arhiv, 1853., spisi bez br.). Spomenimo ovdje podatak o nabavi namještaja za muzejske predmete. Godine 1849. od Ivana Gasparočića (Giovanni Gasparocich) iz Splita Carrara je za 15 fiorina kupio mali ormar za numizmatički materijal. AMS, arhiv, 1850., br. 16: *11 agosto 849. Armadio per medaglie f. 15.-;* isto pod br. 71. Uz br. 71, a pod br. 129 je prijepis računa: *un armadietto per uso delle medaglie.* U navedenom inventaru iz 1853. taj je ormar opisan: *6. Un medagliere piccolo di legno nero con 10 tiratorii da poter contenere N.º 66 medaglie ogni uno.* Za čuvanje novca postojalo je i šest drvenih kutija s pregradama: *16. Sei scatole per medaglie con divisioni di legno, da 80 per ognuna.*

¹⁹ AMS, arhiv, 1845., br. 15 (koncept): *Abbisogniamo almeno d'una ventina d'opere tra d'archeologia e di numismatica e d'epigrafia, la quali ci pongano l'assolutamente necessario per gli studi da farsi su tutto che troveremo a Salona. Per esempio, indispensabili*

O. Arrigoni, *Numismata quaedam cujuscumque forme et metali ...*,
T. 3, Tarvisii 1745., keramički predmeti

I zaista, čim je došao u Beč Carrara se dao u obilazak knjižara pri čemu mu je pomagao prijatelj Franz Timoni (1785. – 1865.), kolekcionar antičkog novca, gema i kameja.²⁰ Njegov trud nije bio uzaludan jer je uspio nabaviti zaista važna djela o kojima znamo zahvaljujući obračunu dijela odobrenih 600 fiorina koji je 1850. poslao administrativnom odjelu Okružnog poglavarstva. U njemu je Carrara kronološki naveo troškove i popratio ih računima, dok je za arhiv ostavio njihove prijepise ili samo napomenu na što se oni odnose.²¹ Idući redom upisa, najprije

*sono: l'Eckhel, il Sestini, il de Saulcy, il Winkelmann, il Forcellini, il Morcelli, l'Orelli, il Visconti, il Rasche, il Franz, lo Steinbüchel, il Lucio, e il Farlati, e di tutti codesti qualche opera soltanto. I più di questi libri non si trovano che a Vienna nè depositi di quegli antiquari-bibliofili, e là pure non di leggieri rinvengonsi. Nuovi, più non si trovano; què pochi che sono dai librai, si vendono a troppo caro prezzo. Onde credo proporre di cercarli da me medesimo allor che nelle prossime ferie d'autunno andrò per alla volta della capitale. Si autorizzi frattanto la spesa presuntiva in libri di 150 fiorini, spesa che in ogni caso dovrè essere legalmente documentata, e guarentita da chi ne avesse l'anticipazione del soldo. Isti tekst, ali bez rečenice Nuovi ..., u čistopisu dopisa na kojemu je odgovor Okružnog poglavarstva od 18. lipnja. U povijesti knjižnice Muzeja, Neda Anzulović pogrešno piše da je Muzej već tada imao dvadesetak djela. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 153: *Navodi, nadalje, da Muzej ima dvadesetak djela iz arheologije, numizmatike i epigrafije, pa moli da mu Poglavarstvo odobri nabavu nekih djela tadašnjih najpoznatijih stručnjaka kao što su Winkelmann, Forcellini, Visconti i dr.* Taj podatak preuzima J. Stipanov, *op. cit.* (1), 133: *Muzej već posjeduje zbirku stručnih knjiga (dvadesetak).* Kupovinu navedenih knjiga i dvaju ormara spominje i M. Špikić, *op. cit.* (10), 129.*

²⁰ C. Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* 45, Wien 1882., 165-167. F. Carrara, *op. cit.* (12), 126 (27. IX. 1845.): *Nakon ručka otišao sam s Timonijem naručiti knjige.*; 134 (10. X. 1845.): *Nakon ručka narudžbe i posjete.* – možda se i ovo odnosi na nabavu knjiga. O vezama s Timonijem i njegovom obitelji u istom djelu *passim*.

²¹ AMS, arhiv, 1850., br. 16 od 3. travnja; br. 71 od 5. rujna. Obračun iz travnja odnosi se na iznos od 400 fiorina, a onaj iz rujna na 444,36 ¾ fiorina jer sadrži i dvije stavke iz 1850.

je 1845. navedena priznanica nekog Montfaucona za knjige za 10 fiorina.²² Prezime odgovara Bernardu de Montfauconu (1655. – 1741.), francuskom benediktincu, klasičnom filologu i jednom od utemeljitelja paleografije i arheologije, pa bi se moglo pomisliti da je riječ o nekom njegovom djelu. Međutim, to svakako nisu *Antiquitates* koje je Carrara kupio posebno i koje su jedino Montfauconovo djelo popisano 1853. prigodom primopredaje Carrarine dužnosti i u inventaru knjižnice iz 1872. godine.²³ Od bečkog antikvara Ignaza Klanga²⁴ kupljeno je pak djelo o gemama, u dva sveska, koje je napisao Pierre Jean Mariette (1694. – 1774.), francuski graver, kolekcionar umjetničkih djela i povjesničar umjetnosti.

Od Franza Gräffera,²⁵ drugog bečkog knjižara i izdavača, Carrara je nabavio čak jedanaest djela. Među njima je na prvom mjestu za nas osobito značajna knjiga o Istri i Dalmaciji francuskog arhitekta, slikara i antikvara Louisa François Cassasa (1756. – 1827.) po čijem je dnevniku uvodni tekst priredio francuski poligraf Joseph Lavallée (1747. – 1816.). To je djelo, uz ono Roberta Adama iz 1764., veoma važno za proučavanje Dioklecijanove palače pa je razumljivo da

godine dok se prethodni odnosio na razdoblje 1845. – 1849. U ostalom su isti. Na knjige se, s pozivom na broj računa i cijenu, u obračunu odnosi:

2. 11. Ottobre id [1845.] Libri N:° 2 – 10

3. 18. Ottobre id [1845.] Libri N:° 3 – 25

4. 20 Ottobre id [1845.] Libri N:° 4 – 79.28

7. 15. Dicembre id [1845.] Legature, Noli e Dazio N:° 5 – 13.14

11. 31 Gennajo id [1846.] Noli e Dazio di Libri N:° 8 – 2.14

13. 16 Ottobre [1846.] Libri N:° 10 – 36.30

16. 26. Agosto 1850 Libri N:° 13 – 23.30

17. 3 Novembre id [1850.] Libri N:° 14 – 22.6 ¾

²² AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 2: *Quietanza del Montfaucon fior. 10*. Da se ovaj iznos odnosi na knjige (*Libri*) vidi obračun iz 1850. u bilj. 21.

²³ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207, br. 6. AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga.

²⁴ Ime mu nije zapisano, ali je to je Ignaz Klang (1809. – 1889.). P. R. Frank – J. Frimmel, *Buchwesen in Wien 1750-1850*, Wiesbaden 2008., 100-101. AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 3: *Quietanza del Klang di Vienna per i due volumi Mariette – fior. 25*. Među pismima u Carrarinoj ostavštini u AMS-u čuvaju se Klangova pisma od 25. VII. 1848. i 4. XI. 1850.

²⁵ F. Gräffer (1785. – 1852.). P. R. Frank – J. Frimmel, *op. cit.* (24), 59-60. AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 4: *Quietanza ...*

Cassas – Voyage pittoresque de la Dalmatie fi. 30-

Schatz – Montfauconii Antiquitates 9

Franz – Elementa Epigraphices Graecae 6.20

Morcelli – De Stylo Inscriptionum Latinarum 4.13

Arigoni, Musei Numismata 11

Zaccaria, Istituzione Lapidaria 2.30

Sestini. Medaglie Greche del Mu. Fontana 3.40

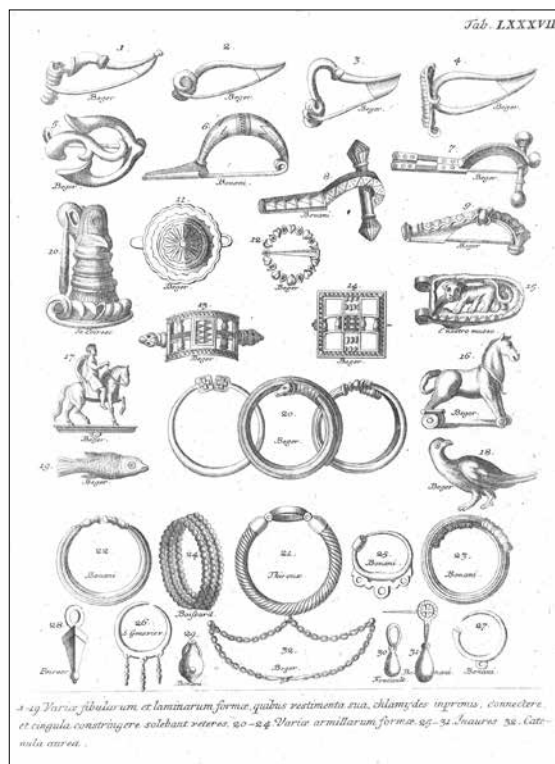
Sestini. Classes Generales 4.45

Jobert. La science des Medailles 2.-

Patin. Thesaurus Numismatum 3-

Agostini. Medaglie 3

Datirano u Beču 20. X. 1845., potpis: *Francesco Greeffer*. Naslovi nisu potpuni ni točno prepisani.

B. de Montfaucon, *Antiquitates Graecae et Romanae* ... [Vol. 2], Norimbergae 1757., metalni predmeti za odjeću i nakit

ga je Carrara htio imati u Muzeju.²⁶ Čini se da knjiga nije imala dobar uvez zbog čega ju je Carrara dao odmah uvezati u Beču i za to je platio 3,40 fiorina.²⁷ Bila je uvezana u tamnozelenu kožu s lijepo ukrašenim hrptom i natpisom u zlatotisku.²⁸

Od knjiga koje se općenito tiču arheologije Carrara je kupio bogato ilustrirano djelo spomenutog Bernarda de Montfaucona o grčkim i rimskim starinama koje je priredio Johann Jakob Schatz (1691. – 1760.), njemački filolog, geograf i knjižničar.²⁹ Kao treći svezak, odnosno dodatak tom djelu objavljene su 1770.

²⁶ O ovom djelu iscrpno D. Kečkemet, »Louis François Cassas i njegove slike Istre i Dalmacije 1782.«, *Rad JAZU* 379, Zagreb 1978., 7-200. Primjerak ove skupe knjige imala je u svojoj bogatoj knjižnici trogirski obitelj Garagnin o čemu se 1802. Ivan Dominik Garagnin pohvalio prijatelju Alvižu Geniceu i naglasio da je koštala 300 mletačkih lira. Lj. Šimunković, *Burni život jednog Dalmatinca*, Split 2013., 251.

²⁷ AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 5: *Legatura del Cassas fatta a Vienna 3.40*. Račun datiran u Splitu 15. XII. 1845. Vidi bilj. 25.

²⁸ Zbog oštećenosti listova i uveza, knjiga je devedesetih godina 20. st. restaurirana u Arhivu Hrvatske u Zagrebu i ponovno uvezana u kožu na koju je zalijepljen stari hrbat.

²⁹ Prvi svezak sadrži tekst, a drugi 150 tabli. Na tab. LIX, sl. 7, tiskan je detalj Trajanovog stupa za koji se pretpostavlja da prikazuje carev dolazak u Salonu. Za tumačenje vidi M.

Atiquitates Etruscae koje je napisao Antonio Francesco Gori (1691. – 1757.), talijanski etruskolog, stručnjak za geme i erudit, a priredio Nicolaus Schwebel (1713. – 1773.), njemački filolog i učenjak.

Od knjiga kupljenih kod Gräffera čak šest njih odnosi se na numizmatiku. Prva među njima je Antonija Agustina (1517. – 1586.), španjolskog pravnika, teologa, povjesničara i bibliofila koji je bio biskup, a potom nadbiskup Tarragone. U njemu autor, osim o numizmatici, piše i o natpisima, a ilustrirano je brojnim tablama s prikazima novca. Ovo je ujedno najstarija knjiga koju je Carrara nabavio (1592.), a neobično je da je na predlistu stavio svoj potpis kao da je knjiga njegova.³⁰ Mletački opat Onorio Arrigoni (1668. – 1758.) bio je sakupljač antičkog novca koji je svoju bogatu zbirku opisao i tiskao u četiri velika sveska od kojih je u trećem objavio i razne predmete: brončane patere i uljanice, statuete, fibule, amulete, ključeve itd., zatim staklene predmete i neke iz starokršćanskog doba te arapski novac.³¹ Francuski isusovac, numizmatičar, dramaturg i profesor Louis Jobert (1637. – 1719.) napisao je priručnik iz numizmatike koji je bio veoma popularan pa je nakon prvog izdanja 1692. tiskan i preveden još nekoliko puta.³²

Francuski liječnik Charles Patin (1633. – 1693.) predavao je medicinu u Padovi, ali se bavio i numizmatikom te je napisao nekoliko knjiga s tom tematikom od kojih je jednu nabavio Carrara. Radi što boljeg proučavanja antičkog novca, Carrara je kupio dvije knjige talijanskog arheologa i numizmatičara Domenica Sestinija (1750. – 1832.), poznatog putnika po Bliskom i Srednjem istoku, od kojih je prva katalog novca po gradovima i vladarima, a druga sadrži opis grčkih novaca u zbirci Carla Fontane (1774. – 1832.) koji je bio tršćanski kolekcionar etrušćanskih vaza i imao veliku numizmatičku zbirku. Obje su knjige važne i za naše krajeve jer u njima ima podataka o novcu iz Ilirika i Dalmacije.³³ Zanimljivo je da se Carrara, kao na Agustínovoj knjizi, potpisao na naslovnici druge Sestinijeve knjige i još k tome dao da se na hrpu u zlatotisku utisnu njegovi inicijali F. C. zbog čega zaključujemo da je ovu knjigu on dao preuvezati.

S područja epigrafije Carrara je nabavio tri knjige. Talijanski isusovac Stefano Antonio Morcelli (1737. – 1821.), epigrafičar i bibliofil, napisao je opširno djelo o sastavljanju i tumačenju latinskih natpisa koje je imalo izuzetan odjek tako da

Nikolanci, »Prikaz Salone i Jadera na Trajanovom stupu«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 82, Split 1989., 120-142; isti dio stupa na str. 127. N. Cambi, »Dalmatinski gradovi na Trajanovom stupu u Rimu«, *Scripta Branimiro Gabričević dicata*, Pons Tiluri 2010., 152-157.

³⁰ Autorovo prezime tiskano kao Agostini. Knjiga je u Carrarino vrijeme sigurno bila dobro očuvana, ali je u međuvremenu oštećen dio korica, a hrbat potpuno stradao od štetočina. Na str. 18 spominje se Dioklecijan.

³¹ Muzejski primjerak uvezan je po dva dijela zajedno. Table za prvi svezak s Arrigonijevim ispravicima sačuvane su u Biblioteca Gambalunga u Riminiju. C. R. Montebelli, »Le tavole del primo tomo dell'opera di Onorio Arrigoni emendate dall'autore«, *Rivista italiana di numismatica e scienze affini* CXII, Milano 201., 327-338. Ponekad se Arrigonijevo prezime piše kao Arigoni.

³² Autorovo ime nije navedeno na naslovnoj stranici izdanja iz 1739., koje je kupio Carrara, nego u predgovoru i otisnuto je na hrpu knjige.

³³ *Classes* ..., 41 (Dalmacija), 42 (Ilirik). *Descrizione* ..., 18-20, 84-85 (Ilirik).

C. Patin, *Thesaurus numismatum e museo Caroli Patini*, [Amstelodami] 1672.,
Dioklecijanov i Konstancijev novac

ga se smatra jednim od utemeljitelja epigrafije. U kontekstu isticanja zavičajnih elemenata u pojedinim knjigama navest ćemo da su u ovom djelu objavljena dva natpisa iz Jadera (str. 137-138) i jedan koji spominje Salonu (str. 489). Treba također navesti da je Morcelli tri godine predavao na isusovačkom kolegiju u Dubrovniku i da ga je 1799. tamošnji Senat predložio za dubrovačkog nadbiskupa, ali je on to odbio.³⁴

Francesco Antonio Zaccaria (1714. – 1795.), talijanski isusovac, crkveni povjesničar, arheolog i poligraf, napisao je priručnik iz epigrafije kojemu je u izdanju nabavljenom od Carrare dodan tekst Scipionea Maffei (1675. – 1755.), talijanskog povjesničara, dramaturga i erudita o usporedbi natpisa s medaljama, odnosno novcem (str. 487-518). Njemački filolog Johannes Franz (1804. – 1851.), stručnjak za grčki jezik i jedan od suradnika znamenite zbirke *Corpus inscriptionum Graecarum*, napisao je djelo o grčkoj epigrafiji u kojem pregledno piše o razvoju grčkog alfabeta, natpisima, daje njihovu analizu itd.

Svih dvanaest djela došlo je do sredine prosinca 1845. kada je Gaetano Hutner iz Splita izdao račun za prijevoz sanduka knjiga od Beča preko Trsta do

³⁴ R. Seferović, »Isusovac Stefano Antonio Morcelli, nesuđeni nadbiskup s kraja Republike«, *Analiti Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* LIV/2, Zagreb-Dubrovnik 2016., 263-291.

Splita, uključivo troškove za nosače, carine i uvez Lavallé-Cassasove knjige.³⁵ Međutim, nisu to bile jedine knjige koje je Carrara kupio u Beču. Već krajem siječnja 1846. isti je Hutner napravio račun za troškove prijenosa dvaju djela iz numizmatike nabavljenih kod bečkog knjižara Carla Gerolda.³⁶ Iako su došla u siječnju, račun za njih, kao i za još jednu knjigu, datiran je tek u listopadu i na temelju njega znamo tko su njihovi autori.³⁷ Na numizmatiku se odnosi djelo koje je napisao Pierre-Michel Hennin (1728. – 1807.), francuski erudit i diplomat koji se dopisivao s Voltaireom. U njemu je u dva sveska najprije dao osnove numizmatike, a zatim katalog novca po gradovima i vladarima koji uključuje i one iz naših krajeva.³⁸ Drugome je djelu autor Félicien de Saulcy (1807. – 1880.), francuski numizmatičar, kustos muzeja, političar i jedan od utemeljitelja biblijske arheologije. U njemu je obrađena bizantska numizmatika pa je Muzej tako dobio važan priručnik za srednjovjekovni novac koji je bio u optjecaju na našem prostoru.³⁹ Treću knjigu nabavljenu od Gerolda napisao je Louis Batissier (1813. – 1882.), francuski liječnik, arheolog i povjesničar umjetnosti, inspektor za spomenike u Allieru. To je ilustrirani pregled povijesti umjetnosti od antike do srednjeg vijeka u koji je na kraju uključena povijest slikanja na staklu.⁴⁰

* * *

Sve navedene knjige Carrara je nabavio od dijela onih zaostalih 600 fiorina, ali je i dio godišnjih sredstava za Muzej za 1845. iskoristio za kupnju stručne literature: od doznačenih mu 100 fiorina na knjige je potrošio 32,30 fiorina. U studenome 1845. zabilježio je izdatak od 20,30 fiorina splitskom tiskaru Bernardu Piperati, ali nije naveo za koja djela.⁴¹ Istog je mjeseca tršćanskom izdavaču

³⁵ AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 5. Račun je datiran 15. prosinca i iznosio je 13,14 fiorina od čega je spomenuti uvez koštao 3,40 fiorina.

³⁶ Ime mu nije zapisano, ali je to je sigurno poznati bečki knjižar i izdavač Carl Gerold (1783. – 1854.) koji je kasnije vodio knjižaru zajedno sa svojim sinovima Friedrichom (1813. – 1887.) i Moritzom (1815. – 1884.). P. R. Frank – J. Frimmel, *op. cit.* (24), 51-54. AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 8: *pacco di libri contenuti due Opere Numismatiche mandate dal Sig.r Gerold di Vienna per il Museo*. Račun je iznosio 2,14 fiorina, a datiran je u Splitu 31. I. 1846.

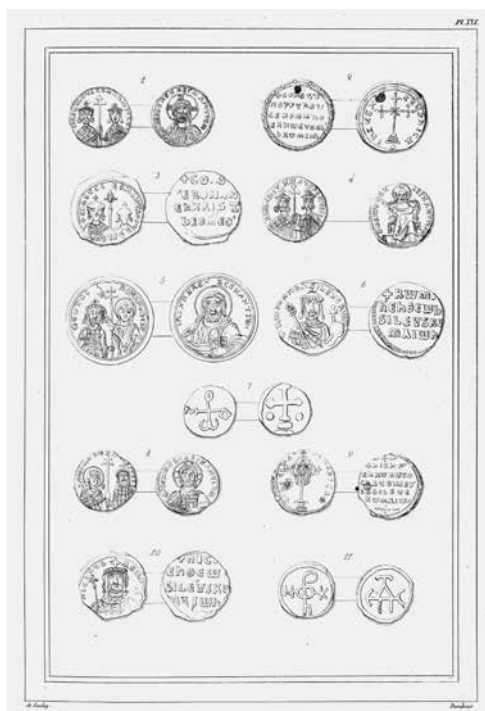
³⁷ AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 10: *Idem Gerold di Vienna per le opere – Hennin fior. 9, Batissier f. 10, Saulcy f. 17.30 – fior. 36.30*. Račun datiran 16. X. 1846. Vidi bilj. 21.

³⁸ T. 2, 119 (Liburnija, Dalmacija), 119-121 (Ilirik).

³⁹ Saulcyjevo puno ime je Louis Félicien Joseph Caignart de Saulcy, ali je poznatiji pod skraćenim. Djelo nema numeriranu podjelu na sveske; u prvom je tekst i on je manjeg formata (v8°), a u drugome su table i on je veći (4°).

⁴⁰ Na str. 226 u nekoliko rečenica spominje Dioklecijanovu palaču u Splitu.

⁴¹ AMS, arhiv, 1846., br. 8 od 20. siječnja – obračun dotacije za 1845.: *Novembre. 20 Libri* (naknadno dopisao: *Ricevuta in bollo*) 20.30. Sa strane bilješka o priloženim priznanicama: 3. *Del Piperata per libri f. 20.30*. Carrara nije naveo Piperatino ime, ali je to sigurno Bernardo, sin Giovannija Antonija čiji se otac doselio iz Vicenze. Giovanni Antonio također je bio tiskar, a stanovao je u kući na sjevernoj strani sklopa velike Papalićeve palače dok mu je tiskara bila u kući koja je obuhvatila ložu te palače. Državni arhiv – Split, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, upisnik zgrada uz katastarski plan Splita iz 1831.: br.

F. de Saulcy, *Essai de classification des suites monétaires byzantines*, [T. 2], Metz 1836., novac bizantskih careva

i knjižaru H. F. Favargeru⁴² plaćeno 12 fiorina za talijanski prijevod povijesti antičke umjetnosti koju je napisao Johann Joachim Winckelmann (1717. – 1768.), njemački povjesničar umjetnosti, arheolog, antikvar i knjižničar.⁴³ Tim je djelom postavio osnove za proučavanje antičke umjetnosti i znatno utjecao na razvoj arheologije. Carrarin primjerak očito nije imao dobre korice pa ga je 1850. dao uvezati u prikladne korice s kožnim hrptom i zlatotiskom.⁴⁴

2039 – stambena kuća s tri kata i dvorištem, 2040 – tiskara, 2043 – ulaz. Sliku tog dijela plana vidi u A. Duplančić, »Nacrt isusovačkih kuća u Splitu iz XVIII. stoljeća«, *Kulturna baština* 30, Split 1999., 138. Za obitelj Piperata vidi B. i N. Kuzmanić, »Ugledni Rendići-Miočevići«, *Slobodna Dalmacija*, Split 3. IV. 1988., god. XLIV, br. 13419, 6. Gotovo isti tekst u N. Kuzmanić, »Pilići od težaka do pomorca i činovnika«, *Slobodna Dalmacija*, Split 20. IV. 2002., god. LIX, br. 18401, 70.

⁴² Djelovao je između 1840. i 1855. godine. Među pismima u Carrarinoj ostavštini u AMS-u čuvaju se njegova pisma od 4. II. 1845. i 30. IV. 1846., ali se ne tiču knjiga za Muzej.

⁴³ AMS, arhiv, 1846., br. 8 od 20. siječnja – obračun dotacije za 1845.: *Novembre*. 25. *Vinckelmann traduzione italiana* 12. Sa strane bilješka o priloženim priznanicama: 4. *Del Favarger per Winckelmann f. 12.-*. Autorovo prezime je različito pisano. Muzej ima Winckelmannova sabrana djela (*Opere*) objavljena u Pratu 1830. – 1834. u 12 svezaka koje odvojeno prati svezak s 200 tabli. Da je Carrara kupio izdanje iz 1779., vidi se iz inventara knjižnice iz 1853. godie. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207-214.

⁴⁴ AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: *1850. Luglio*. 24. *Legatura del Winckelmann l. 40*.

Tijekom 1845. Carrara je pokušavao nabaviti izuzetno važnu knjigu za Split, a to je djelo Roberta Adama (1728. – 1792.), engleskog arhitekta, o Dioklecijanovoj palači koja je imala velik utjecaj na povijest umjetnosti, arheologiju i pojavu posebnog umjetničkog stila (Adamov stil).⁴⁵ Autor je primjerak knjige poslao na dar splitskoj Općini⁴⁶ pa je Carrara zamolio Okružno poglavarstvo da posreduje kod općinskog upraviteljstva da mu posudi knjigu na nekoliko dana jer mu je trebala za neke restauratorske radove. Međutim, upraviteljstvo je to odbilo s obrazloženjem da Carrara može slobodno konzultirati knjigu u kancelariji Općine.⁴⁷ Zato je Carrara iskoristio jesenski boravak u Beču da preko dvorskih savjetnika i vlade isposluje da se Adamova knjiga povjeri na čuvanje Muzeju,⁴⁸ ali u tome nije uspio.

Nakon što je 1845. kupio oko 20 djela, Carrara je idućih godina nastavio povećavati muzejsku knjižnicu. Tako je u svibnju 1846. kupio jedan svezak časopisa *Jahrbücher der Literatur, Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst* (XII/1820.)⁴⁹ jer je u njemu članak Antona Steinbüchela (1790. – 1883.), budućeg ravnatelja carskog Kabineta za numizmatiku. On je kao »antikvar Njegova Veličanstva« bio u pratnji cara Franje I. po Dalmaciji 1818., a po povratku u Beč napisao je članak u kojem opisuje dalmatinske spomenike, poglavito salonitanske i splitske, te donosi prijepise 130 antičkih natpisa od kojih je većina iz Dalmacije.⁵⁰ Taj časopis bio je prva periodična publikacija u knjižnici, ali je, nažalost, nestao već prije 1853. jer ga nema u popisu muzejskog inventara sastavljenog prigodom primopredaje dužnosti ravnatelja između Carrare i njegova nasljednika Sebastijana Giovannizija.⁵¹

Tijekom 1847. Carrara je kupio samo knjigu čiji je autor Justus Lipsius (Joest ili Joost Lips) (1547. – 1606.), belgijski filolog, filozof i humanist, poznatiji pod svojim latinskim imenom.⁵² On je napisao djelo o vojnoj vještini Rimljana,

⁴⁵ D. Kečkemet, *Robert Adam: Dioklecijanova palača i klasicizam*, Zagreb 2003.

⁴⁶ H. Stieglitz, *Istrien und Dalmatien*, Stuttgart-Tübingen 1845., 182: *in dem Stadthause Spalato's ... ein Geschenk des dankbaren Verfassers an die Stadt*; on je boravio u Dalmaciji 1844. godine. Hrvatski prijevod I. Pederin, *Njemački putopisi po Dalmaciji*, Split 1989., 152. Slično i u knjizi I. Düringsfeld, *Aus Dalmatien* II, Prag 1857., 204. Ona je boravila u Dalmaciji od kolovoza 1852. do veljače 1854.

⁴⁷ AMS, arhiv, 1845., br. 18 – Carrarin dopis od 29. lipnja; br. 26 – odgovor Okružnog poglavarstva br. 9438/1498 od 26. srpnja; 1846., br. 74 – dopis Okružnog poglavarstva br. 638/r od 20. listopada; prijepis ovog dopisa je među spisima bez br. u godini 1843., l. 10v-11r. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 153. M. Špikić, *op. cit.* (10), 147.

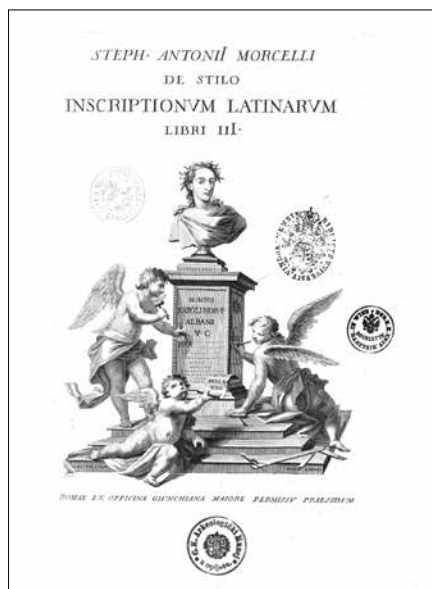
⁴⁸ F. Carrara, *op. cit.* (12), 119, 126, 138; podatak na str 169. ne odnosi se na Roberta nego na Eugena Adama, slikara.

⁴⁹ AMS, arhiv, 1847., br. 7 od 17. lipnja – obračun dotacije za 1846.: *Maggio. 2. Un libro e trasporto d'altri (alleg. D) 4.30*; iznad dopisano: *(Il tomo 12 dell' Jahrbücher)*.

⁵⁰ A. Steinbüchel, »Dalmatien. Eine Reiseskizze«, *Jahrbücher der Literatur, Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst* XII, Wien 1820., 1-30. M. Špikić, »Anton Steinbüchel i začetak novoga doba u proučavanju dalmatinskih starina«, *Kulturna baština* 33, Split 2006., 177-186.

⁵¹ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br.

⁵² AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847.: *Luglio 1847. 4. Giusto Lipsio (documento all. A) 4.13*.

S. A. Morcelli, *De stilo inscriptionum Latinarum libri 3*, Romae <1781.>, naslovna stranica

komentirajući pritom Polibijevu *Povijest*, i djelo o rimskim vojnim napravama. Carrara je nabavio knjigu u kojoj su zajedno uvezana oba djela, ali se u inventarima knjižnice javlja samo prvi naslov.⁵³

Godine 1848., ali sredstvima dotacije za 1847., Carrara je kupio dva djela.⁵⁴ Prvo je napisao Federico Schweitzer (1814. – 1862.), švicarski numizmatičar, a obrađuje novce i medalje Akvileje (do 1444.) i Venecije (do 1355.).⁵⁵ Drugo je djelo veliki leksikon latinskog jezika koji je sastavio Egidio Forcellini (1688. – 1768.), talijanski latinist, filolog i leksikograf, a čije je treće, prošireno izdanje koje je priredio Giuseppe Furlanetto (1775. – 1848.), talijanski leksikograf i epigrafičar, nabavio Carrara. Taj je rječnik još uvijek temeljan za latinski jezik, a njime je Muzej dobio važan priručnik, osobito za epigrafiju.⁵⁶

⁵³ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br.; 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207 – 19. U tiskanom katalogu knjižnice nisu navedena odvojeno nego zajedno, s tim da pogrešno piše godina 1548. umjesto 1598., a za drugo djelo nije navedena. (*Catalogus bibliothecae c.r. Musei archaeologici Spalati*, Spalati 1898., 108 – br. 1717.) Muzej ima i izdanje *De militia* iz 1602. i *Poliorceticon* iz 1605. koji su također uvezani zajedno što je bio čest slučaj kod djela istog autora ili slične tematike radi uštede na troškovima uvezivanja.

⁵⁴ AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847.: 1848. Aprile. 6. *Opera dello Schwreitzer (all. M.)* 8.47. Maggio. 5. *Lexicon totius Latinitatis (all. O)* 19.32. Dakle od doznačenih godišnjih 100 fiorina, za tri knjige potrošeno je 31,92 fiorina.

⁵⁵ Drugi dio knjige tiskan je 1852. u samo 200 primjerka.

⁵⁶ U inventaru knjižnice iz 1872., kao i u prvom tiskanom sumarnom popisu muzejskih knjiga, kao godina izdanja pogrešno je navedena 1654. AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga. I. Dević, »L'i.r. Museo d'antichità in Spalato«,

J. J. Winckelmann, *Storia delle arti del disegno presso gli antichi*, T. I, Milano 1779.,
Mitrin reljef iz vile Albani

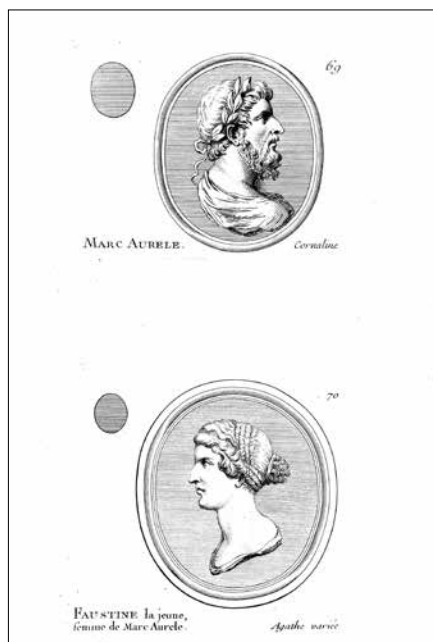
Sredstvima dotacije za 1848. i 1849. Carrara nije kupio niti jednu knjigu,⁵⁷ ali je zato 1850. od već spomenutih 600 fiorina nabavio 11 djela, uglavnom povijesnih i priručnike, čime je muzejska knjižnica postala ne samo bogatija nego i znanstveno raznolikija i korisnija. Od Luigija Bonfica kupljena su dva djela za 23,30 fiorina,⁵⁸ a od splitskog knjižara Giovannija Lucatella devet djela za 22,6 $\frac{3}{4}$ fiorina.⁵⁹

Programa dell'i.r. Ginnasio superiore di stato in Spalato alla fine dell'anno scolastico 1871-72, Spalato 1872., 32.

⁵⁷ AMS, arhiv, 1849., br. 17 od 18. srpnja – obračun dotacije za 1848.; 1850., br. 7 od 19. veljače – obračun dotacije za 1849. Dotacije su isplaćivane sredinom godine tako da obračuni obuhvaćaju drugi dio te godine i prvi dio iduće kalendarske godine.

⁵⁸ Vidi bilj. 21. AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 13: *Quietanza del Bonfico per l'opere di Millot e Hardion – fior. 23.30*. Bonfico je bio preparator životinja iz Splita koji je za Carraru preparirao niz životinja koje je on darovao barunu Carlu Hügelu u Beču. Jedan Bonficov račun na 125,20 fiorina, datiran u Splitu 6. V. 1845., potpisan je: *Bonfico Luigi imbalsamatore d'Uccelli, pesci, quadrupedi, bipedi ed insetti*. Dokument se odnosi na 36 vrsta životinja, a zanimljiv je jer osim njihovih talijanskih naziva ima i hrvatske. (AMS, Carrarina ostavština, korespondencija, među pismima baruna Carla Hügela.) Čini se da je Bonfico trgovao i starinama jer je 1846. Carrara od njega kupio jedan Valentini-janov zlatnik i tri karneole. AMS, arhiv, 1846., br. 8 od 20. siječnja – obračun dotacije za 1845.: *Gennajo 1846. 2. Un Valentiniano d'oro 3.20. 15. Tre carnirole incise 9*. Sa strane bilješka o priloženim priznanicama: 5. *Del Bonfico per un Valentiniano d'oro 3.20. 6. Del medesimo per tre carnirole 9.-*.

⁵⁹ Vidi bilj. 21. AMS, arhiv, 1850., br. 71, prijepisi računa ad br. 14: *Quietanza ... Elenco dei libri venduti*

P. J. Mariette, *Traité des pierres gravées*, T. 2, Paris 1750.,
gema s likom Marka Aurelija i Faustine Mlađe

Od Bonfica je kupljen opširan pregled antičke i moderne povijesti koji započinje s drevnim Egiptom, a završava s vladavinom Luja XV. u Europi i poviješću Kine, Japana, Perzije i Mongolije što ga je napisao Claude-François-Xavier Millot (1726. – 1785.), francuski povjesničar, jedno vrijeme veliki vikar nadbiskupa u Lyonu i profesor povijesti u Parmi.⁶⁰ Drugo je djelo također opširna crkvena i svjetovna povijest francuskog povjesničara i prevoditelja Jacquesa Hardiona

Cabinet di Architecture legat. Francese 3. vol fio. 3

Ladvocat Dictoonaire – id – 2. vol. 3

Berti Scienza delle medaglie in pergamena 2 vol 3

Cantelius, De repub. Romana in pergam. 1 vol. 3

Patarol, Series Augustorum – alla Franc. 1 vol 2.30

La Casa do Scauro 1 vol. 2

Pignarii, De servis, in perg. 1. vol 1.30

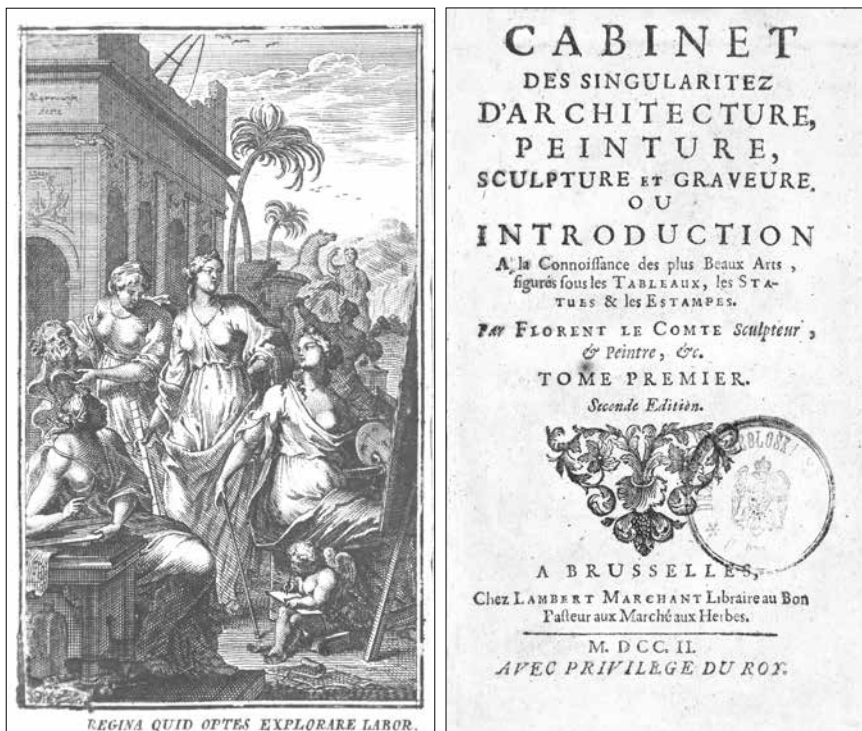
Crosnier. Elemente d'Archeologie 1 vol. 1

Müller. Archeologia in setta (sic!) inglese 1. vol. 3.30
fio. 22.30

Saldato con fior. 22.6 ¾

Datirano u Splitu 3. IX. 1850., potpis: *Giovanni Lucatello Librajo*. Knjižar Giovanni Battista Lucatello, pok. Vincenza, rođen je u Veneciji, a umro u Splitu 1856. godine. B. i N. Kuzmanić, »Bračani Ljubetići«, *Slobodna Dalmacija*, Split 27. V. 1991., god. XLVIII, br. 14543, 25.

⁶⁰ U popisu knjižnice iz 1853. pogrešno piše da ima 11 svezaka jer je djelo objavljeno u 10 svezaka. AMS, arhiv, 1853., spisi bez br., N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207 – br. 27.

F. le Comte, *Cabinet des singularitez d'architecture ...*, T. I, Bruxelles 1702.,
naslovna stranica i tabla uz nju

(1686. – 1766.) koja obuhvaća razdoblja od stvaranja svijeta do 1801. u Engleskoj i Rusiji.⁶¹

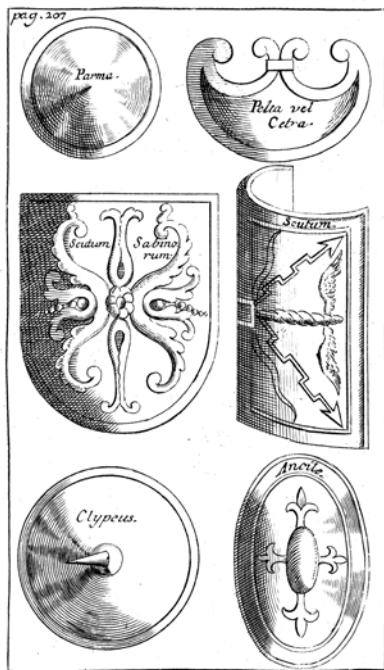
Od knjiga koje su kupljene od Lucatella prva je je s područja arhitekture i umjetnosti, svojevrsni biografski rječnik umjetnika, čiji je autor Florent le Comte (1655. – 1712.), francuski pisac i graver. Slijedi još jedan priručnik, točnije biografski leksikon raznih osoba iz povijesti koji je sastavio Jean-Baptiste Ladvocat (1709. – 1765.), francuski pisac, hebrejist i leksikograf, profesor teologije i knjižničar na Sorbonni, u kojemu se navode car Dioklecijan, nadbiskup Marko Antun de Dominis i Marko Marulić.⁶² Spomenutu knjigu Louisa Joberta o numizmatiki preveo je na talijanski Alessandro Pompeo Berti (1686. – 1752.), književnik, prevoditelj i povjesničar, a objavljena je nakon njegove smrti. Na naslovnici nije tiskano Jobertovo ime, ali je istaknuto Bertijevo pa je zato u računu, a zatim i u popisu knjižnice prigodom primopredaje između Carrare i Giovannizija, knjiga

⁶¹ Djelo ima 25 svezaka, ali su prva 24 uvezana po dva zajedno tako da ima ukupno 13 svezaka. Međutim, na hrptovima su naznačeni brojevi svezaka pa se sigurno zato u popisima navodi broj 25.

⁶² U I. sv. Dioklecijan (str. 288-289), De Dominis (str. 293); u II. sv. Marulić (str. 208, zadnja rečenica u natuknici *Marulle*).

P.-J. Cantel, *De Romana republica sive de re militari et civili Romanorum*, Venetiis 1730., nositelji rimskih vojnih znakova

P.-J. Cantel, *De Romana republica sive de re militari et civili Romanorum*, Venetiis 1730., vrste rimskih štitova

navedena kao Bertijeva.⁶³ Pierre-Joseph Cantel (1645. – 1684.), francuski isusovac koji se bavio antičkom poviješću i antičkim piscima, napisao je djelo o rimskoj vojnoj i civilnoj povijesti u kojem je jedno poglavlje posvetio Iliriku i Dalmaciji (str. 164-165). Lorenzo Patarol (1674. – 1727.), talijanski pjesnik, arheolog, bibliofil i botaničar, sastavio je biografski pregled careva, kako na Istoku tako na Zapadu, od Cezara do Leopolda I. Habsburga koji je ilustrirao njihovim prikazima na novcu od kojih je dio i sâm imao u svojoj velikoj numizmatičkoj zbirci.⁶⁴

Ostatke kuće rimskog konzula Marka Emilija Saura na podnožju Palatina opisao je Charles-François Mazois (1783. – 1826.) francuski arhitekt i arheolog koji je pisao i o Pompejima, a djelo je doživjelo uspjeh pa je objavljeno nekoliko izdanja i prijevoda.⁶⁵ O raznim vrstama slugu i zanimanja u rimskim gradovima

⁶³ N. Anzulović, *op. cit.* (1), 208 – br. 36. U inventarima iz 1872. oba su izdanja popisana pod Jobertovim imenom. AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga. Drugom svesku talijanskog izdanja nedostaju korice i naslovna stanica.

⁶⁴ Na str. 84 govori o Dioklecijanu.

⁶⁵ Carrara je kupio izdanje koje su objavili braća Sonzogo. Iste 1825. u Milanu je i izdavač P. P. E. Giusti objavio navedeno djelo. Djelo je često bez imena autora pa se u popisima javlja samo pod naslovom ili je kao autor naveden Meroveo.

(*familia urbana*) i selima (*familia rustica*) knjigu je napisao Lorenzo Pignoria (1571. – 1631.), kanonik u Trevisu, pjesnik, povjesničar i antikvar, a ilustrirana je slikama predmeta o kojima se govori. Kratak priručnik osnova arheologije ili, bolje, stilova arhitekture od stare Grčke do 16. st., odnosno prvih desetljeća 17. st. sastavio je Augustin Crosnier (1804. – 1880.), francuski svećenik, pisac i erudit.⁶⁶ Knjigu o grčkoj umjetnosti, a ne općenito kako sugerira naslov, s opisom prikaza grčkih bogova i junaka napisao je Karl Otfried Müller (1797. – 1840.), njemački klasični filolog i jedan od utemeljitelja klasične arheologije i antičke povijesti. Iz popisa knjiga prigodom primopredaje dužnosti ravnatelja vidi se da je Carrara kupio drugo izdanje iz 1835. godine.⁶⁷ Tijekom boravka u Njemačkoj školske godine 1871./1872. Mihovil Glavinić je kupio četrdesetak knjiga, koje je potom poklonio Muzeju, a među njima je bilo treće izdanje Müllerove knjige tiskano 1848. također u Breslauu.⁶⁸ Možda je nakon toga Carrarina knjiga zamijenjena Glavinićevom jer je u katalogu knjižnice koji je vođen do 1889. navedena upravo ona (br. 489).

Godine 1847. obratilo se Muzeju Povijesno društvo za Kranjsku i predložilo uspostavu razmjene za svoj časopis *Mittheilungen*⁶⁹ na što je Carrara odgovorio da Muzej nije utemeljen od nekog književnog udruženja i da do tada Muzej nije ništa objavio. Međutim, kad bude tiskao svoja istraživanja u Saloni Carrara će rado Društvu poslati jedan primjerak.⁷⁰ I zaista, čim je 1850. objavio djelo *Topografia e scavi di Salona* Carrara je primjerak knjige poslao Društvu o čemu je vijest izašla u *Mittheilungen*.⁷¹ Čini se da je zauzvrat Društvo poslalo Muzeju četiri godišta časopisa jer je u obračunu dotacije za 1850. naveden izdatak za poštanske troškove za njihovu dostavu.⁷² Društvo je poslije poslalo i godišta za 1850. i 1851. što se vidi iz popisa knjižnice iz 1853. godine.⁷³ Ovo slanje publikacija možemo smatrati prvom, premda skromnom, razmjenom koju je uspostavio

⁶⁶ Djelo je, kako stoji u podnaslovu, namijenjeno sjemeništima i školama.

⁶⁷ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br., N. Anzulović, *op. cit.* (1), 208 – br. 31. U inventarima iz 1872. navodi se pod skraćenim naslovom *Archäologie der Kunst*.

⁶⁸ AMS, arhiv, 1872., br. 33 – inventar iz studenoga kojemu je priložen *II Elenco di libri da me acquistati durante il mio soggiorno in Germania, ed ora da me depositati, a titolo di dono, nel Museo di Spalato*, a u njemu je Müller pod br. 35. I u popisu knjiga raznih darovatelja, među Glavinićevim je također Müller. Za Glavinićev boravak u Njemačkoj vidi A. Duplančić, »Pokretanje časopisa *Bullettino di archeologia e storia dalmata* i Theodor Mommsen«, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 101, Split 2008., 13.

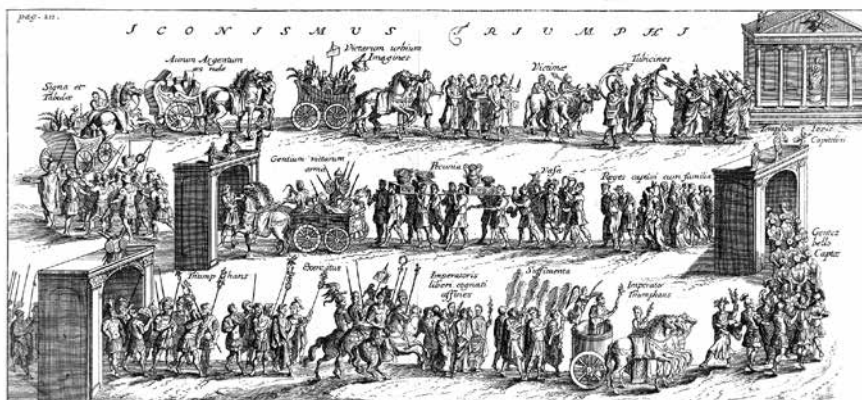
⁶⁹ AMS, arhiv, 1847., br. 15, dopis od 1. travnja. Društvo je osnovano 1843., a časopis je izlazio od 1846. do 1868. godine.

⁷⁰ AMS, arhiv, 1847., br. 16, dopis od 1. srpnja. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 154. M. Špikić, *op. cit.* (10), 168; ime predsjednika Društva Codellija nije Francesco nego Antun. O Društvu i njegovom časopisu O. Janša-Zorn, »Historično društvo za Kranjsko«, *Zgodovinski časopis* 2, Ljubljana 1991., 217-238; 3, 293-410; 4, 581-593; 1992., 1, 41-64; 4, 457-468; 1993., 2, 251-261.

⁷¹ »Verzeichniss der vom historischen Vereine für Krain erworbenen Gegenstände«, *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* 1851., Laibach 1851., 29.

⁷² AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: 1850. *Luglio. 24 Spese di posta degli atti della Società storica della Carniola 1846-1849* 1.19.

⁷³ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br., N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207 – br. 15.

P.-J. Cantel, *De Romana republica sive de re militari et civili Romanorum*, Venetiis 1730., prikaz rimskog carskog trijumfa

Muzej,⁷⁴ a koja će tek pokretanjem časopisa *Bullettino di archeologia e storia dalmata* 1878. postati bitna za obogaćivanje njegova knjižnog fonda.

Austrijski arheolog i numizmatičar Joseph Arneth (1791. – 1863.), kustos a zatim ravnatelj carskog Kabineta za numizmatiku i starine, sastavio je opis kamenih spomenika, natpisa i mozaika koji se čuvaju u tom kabinetu, a među njima su tri iz Dalmacije. To je djelo Carrara kupio 1850. godine.⁷⁵

Konzervatorska pitanja vezana uz zaštitu Dioklecijanove palače potakla su Carraru da se 1850. obrati povjerenstvima za ures (*Commissione all'ornato*) u Padovi i Veneciji da mu pošalju njihove pravilnike.⁷⁶ Od općinskog vijeća u Padovi dobio je prijepis dijela pravilnika,⁷⁷ a mletačko mu je povjerenstvo poslalo tiskani primjerak pravila iz 1837. godine.⁷⁸ U popisu knjižnice iz 1853. pravila su navedena kao *Istruzioni ... Venezia 1837.*, ali su potom izgubljena jer ih nema u inventaru iz 1872. godine.⁷⁹

⁷⁴ Muzej je primio još i *Mittheilungene* za 1850. i 1851. godinu. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207 – br. 15; tu je časopis popisan kao dar Društva. O. Janša-Zorn, »Historično društvo za Kranjsko«, *Zgodovinski časopis* 3, Ljubljana 1991., 407; tu je Muzej naveden među ustanove s kojima je Društvo imalo razmjenu.

⁷⁵ AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: 1850. Agosto. 2. *Descrizione del Museo Imperiale, statue, bassi rilievi (in tedesco)* 0.48. Carrara je nabavio drugo izdanje; prvo je, isto, iz 1845. godine. Dalmatinski spomenici: dio kipa Venere (str. 10, br. 26), statua imperatora (str. 20, br. 164), torzo imperatora (str. 20, br. 166).

⁷⁶ AMS, arhiv, 1850., br. 25 od 4. svibnja. M. Špikić, *op. cit.* (10), 209-210.

⁷⁷ AMS, arhiv, 1850., br. 43 – dopis općinskog vijeća br. 4411/1178 sez. od 29. svibnja. M. Špikić, *op. cit.* (10), 210.

⁷⁸ AMS, arhiv, 1850., br. 35 – dopis komisije br. 636 od 22. svibnja. Tu se spominje *una raccolta di Regolamenti* i ističe strana 52 na temelju čega zaključujemo da publikacija nije bila tanka.

⁷⁹ AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga. Nema ih ni pod *Istruzioni* ni pod *Regolamenti*, a pretraživanjem baza podataka na internetu nismo utvrdili točan naslov publikacije.

Godine 1844. Dalmaciju je posjetio John Gardner Wilkinson (1797. – 1875.), engleski arheolog, putopisac i jedan od osnivača britanske egiptologije, o čemu je četiri godine kasnije objavio knjigu u kojoj je iznio važna svjedočanstva o našim krajevima. Carrara ga je pratio na dijelu obilaska Dalmacije i bio s njim u prepisci, a Wilkinson je između ostalog spomenuo i Muzej koji, po njemu, ima malo toga vrijednog isticanja.⁸⁰ Carrara je 1851. kupio prijevod knjige koji je priredio Wilhelm Adolf Lindau (1774. – 1849.), njemački pravnik, pisac i prevoditelj (osobito djela Waltera Scotta).⁸¹ Iako njemačko izdanje nema slike i ima samo dvije table, za razliku od engleskog izvornika koji ih ima 24, a nema ni prijevise rimskih natpisa, Carrara ga je nabavio vjerojatno jer mu je bilo dostupnije zbog nepoznavanja engleskog jezika.⁸²

Posljednja Carrarina nabava knjiga, koju možemo pratiti putem obračuna dotacija iz arhiva Muzeja, odnosi se na njegovo djelo o istraživanjima u Saloni 1848. koje je kupljeno 1853. godine.⁸³ To je zapravo Carrarin izvještaj objavljen u drugom svesku godišnjaka akademije znanosti u Beču, popraćen sa 16 tabli u bojama, a koji je zatim posebno otisnut sa svojom naslovnom stranicom.⁸⁴ Sudeći po inventaru knjižnice iz 1872. taj je primjerak u međuvremenu nestao jer nije popisao,⁸⁵ ali je kasnije nabavljen drugi, možda 1898. zajedno s Carrarinom rukopisnom ostavštinom.⁸⁶

* * *

Izvor za poznavanje osnivanja i prvih godina nastajanja knjižnice Muzeja, osim spomenutih obračuna, predstavlja inventar sastavljen prigodom primopre-

⁸⁰ J. G. Wilkinson, *Dalmatia and Montenegro* I, London 1848., 140: *a stranger is suprised to find it contains so little worthy of notice*. J. G. Wilkinson, *Dalmatien und Montenegro* I, Leipzig 1849., 89. On je posjetio Muzej u listopadu 1844. A. Duplančić, »Omiš na grafikama i crtežima do potkraj XIX. stoljeća«, *Omiški ljetopis* 3, Omiš 2004., 97. Za veze između Carrare i Wilkinsona vidi F. Carrara, *op. cit.* (12), *passim*. M. Špikić, *op. cit.* (10), *passim*. Tijekom boravka u Dalmaciji Wilkinson je nabavio razne geme i kameje koje je 1864. darovao Harrow School u Oxfordu. S. H. Middleton, *Engraved gems from Dalmatia*, Oxford 1991., 1-2, T. 1.

⁸¹ AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: *Giugno 1851. 26. Opera di Wilkinson sulla Dalmazia (Documento 5) 12.45.*

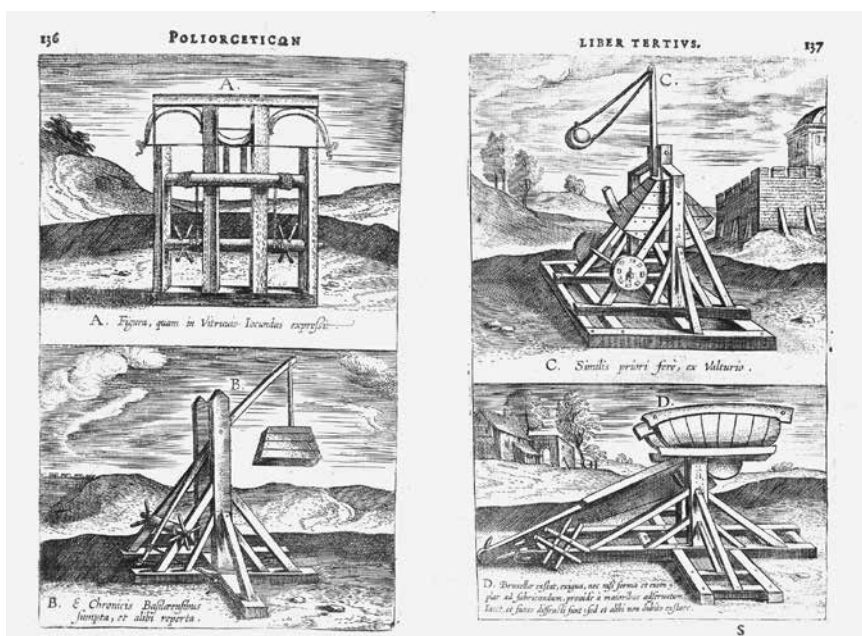
⁸² Izvorno su dva sveska, ali su krajem 19. st. uvezana u jedan.

⁸³ AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: *Agosto 1853. 22 De'scavi di Salona 1848 (documento 7) 2.17.*

⁸⁴ Godišnjak je *Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Classe* Bd. II, 2. Abtheilung, Wien 1851., 1-16. Carrarin tekst tiskan je u drugom dijelu koji sadrži radove nečlanova akademije i ima posebnu paginaciju. Iako drugi svezak *Dekschriftena* nosi 1851. godinu na posebnom otisku Carrarinog izvještaja stoji 1850., a naslov časopisa preveden je na talijanski kao *Memorie della classe filosofico-storica dell'imperiale Accademia delle scienze*.

⁸⁵ AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga.

⁸⁶ »Notizie antiquarie«, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* XXI, Spalato 1898., 200. »Notizie antiquarie«, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* XXII, Spalato 1899., 32. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 154-155, bilj. 10. U svakom slučaju naveden je u katalogu knjižnice iz 1898. godine. *Catalogus ...*, *op. cit.* (53), 6 – br. 53. Danas Muzej ima tri primjerka ovog djela od kojih je jedan pripadao don Frani Buliću.

J. Lipsius, *Poliorceticon sive de machinis, tormentis, telis libri 5*, Antverpiae 1599., rimske bojne naprave

daje dužnosti ravnatelja između Carrare i Giovannizija u rujnu 1853. godine.⁸⁷ U njemu se pored već navedenih knjiga nalazi još nekoliko djela za koja ne znamo kad su nabavljena, ali je moguće da su neka kupljena 1845. od Montfaucona i B. Piperate, o čemu je već bilo govora. Iz tog popisa prva po redu je bogato ilustrirana knjiga o povijesti franačkih kraljeva od Karla Velikog do Konrada I. čiji je autor Giovanni Palazzi (o. 1640. – 1703.), talijanski povjesničar i pravnik, koji je napisao opširne povijesti europskih zemalja, papa i kardinala.⁸⁸ Erasmus Frölich (1700. – 1758.), austrijski isusovac, numizmatičar i povjesničar, profesor i knjižničar na Therisianumu, napisao je knjigu u kojoj izlaže osnove antičke numizmatike i donosi kataloge novca po državama i vladarima.⁸⁹ Već spomenuti Giuseppe Furlanetto napisao je knjigu o antičkim natpisima iz muzeja u Esteu.

⁸⁷ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br. Prigodom sastavljanja popisa potkrale su se neke netočnosti, djela su navedena bez autora (br. 4, 21), prevoditelj je naveden kao autor (br. 36). Objavljen je u N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207-208; tu je za dio knjiga naznačeno da nedostaju, što nije točno jer danas od njih u Muzeju nema samo: 28 (*Istruzioni*), 31 (Müller) i 40 (Rechfeld), a neke su, o čemu u nastavku, zamijenjene drugim primjerkom. Popis spominje i ističe nekoliko autora M. Špikić, *op. cit.* (10), 221.

⁸⁸ U popisu kao naslov knjige piše *Aquila inter lilia o Monarchia Occidentalis* sigurno zato jer na hrptu u zlatotisku stoji *Monarchia Occidentalis*. Autor je poznatiji pod latinskim oblikom svog imena Johannes Palatius.

⁸⁹ Spominju se i naši krajevi: Isa (str. 90), Ilirik (str. 144-146). Na vrhu hrpta Carrara je napisao autorovo prezime.

Friedrich Heinrich Theodor Bischoff sastavio je rječnik antičkih, srednjovjekovnih i novovjekovnih zemljopisnih naziva i etnonima, s popisom izvora u kojima se spominju, a koji je bio u tisku kad ga je 1827. zadesila smrt pa Johann Heinrich Möller (1792. – 1867.), njemački orijentalist, povjesničar i geograf, nastavio i dovršio njegovo djelo. U rječniku ima niz natuknica koje se odnose i na naše krajeve.⁹⁰

Slovenski profesor, skladatelj i knjižničar Filip Jakob Rechfeld (1797. – poslije 1862.) napisao je životopis Franca de Paula Hladnika (1773. – 1844.), slovenskog učitelja i botaničara čijom je zaslugom osnovan botanički vrt u Ljubljani. Tekst je objavljen u časopisu Povijesnog društva za Kranjsku 1849.⁹¹ i posebno otisnut kao samostalna brošura. Jedan njen primjerak Društvo je poslalo na dar Muzeju, ali se on izgubio već prije 1872. jer ga nema u inventaru knjižnice sastavljenom te godine.⁹² Društvo je, prema popisu iz 1853., poslalo Muzeju i svoj časopis za 1850. i 1851. godinu.⁹³

Među knjige darovane Muzeju spada i pet djela koja je napisao Carrara. Prvo je njegova rasprava o olovnom pečatu bizantske carice Teodore, žene Mihaela VIII. Paleologa, a pranećakinje Ivana III. Duke Vataca, koji se čuvao u zbirci kardinala Lodovica Altierija u Rimu. Tim radom Carrara je pokazao temeljitost i sklonost ka numizmatici.⁹⁴ Tijekom istraživanja Salone 1846. Carrara je otkrio mramorni Apolonov torzo o čemu se vijest ubrzo raširila u tisku. Međutim, osim pohvala bilo je i kritičkih članaka među kojima i jedan Alfonsa Frisianija, objavljen u zadarskom listu *La Dalmazia*, koji je optužio Carraru da nije otkrio torzo.⁹⁵ To je izazvalo Carraru da u istom listu odgovori Frisianiju i taj tekst tiskan je kao samostalna brošura, s novom paginacijom, koju je Carrara darovao Muzeju.⁹⁶ Rezultate iskopavanja u Saloni 1846. Carrara je objavio u padovanskom časopisu *Giornale euganeo* čiji je poseban otisak s posvetom darovao svom Muzeju,⁹⁷ a darovao je i brošuru o istraživanjima 1850. koja je popraćena s pet tabli.⁹⁸ Tog primjerka danas nema u Muzeju, ali postoji drugi, privezan uz izvještaj za 1846., a

⁹⁰ Primjerice: Salona (str. 342, sub Colonia Julia Salona), Dalmati (str. 398), Dalmacija (str. 398-399), Ilirija (str. 636), Iliri (str. 637), Isa (str. 649), Jadro i Jader (str. 654), Naronia (str. 777), Split (str. 928).

⁹¹ *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* 1849., Leibach 1849., 69-86 + portret.

⁹² AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga.

⁹³ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207 – br. 15.

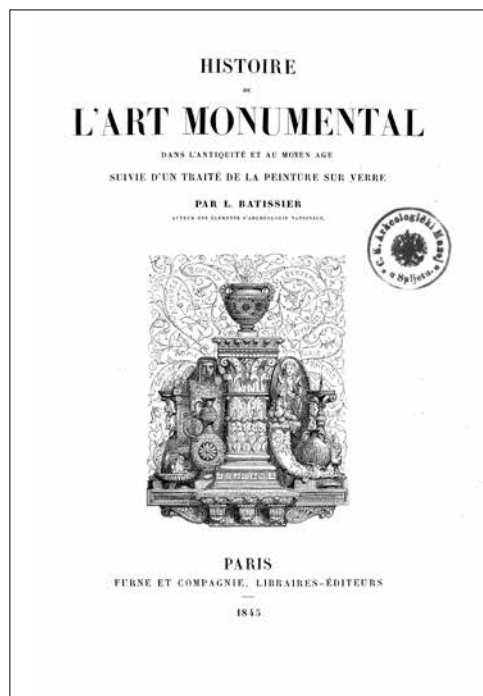
⁹⁴ M. Špikić, *op. cit.* (10), 63-65, 74. Na ovitku brošure je Carrarina posveta: *All'i.r. Museo di Spalato FCarrara*.

⁹⁵ A. Frisiani, »Gli scavi di Salona«*», La Dalmazia* 18, Zara 1846., 137-140.

⁹⁶ Carrara, Francesco. »Risposta del prof. dott. Fr. Carrara, direttore degli scavi di Salona, all'articolo Gli scavi di Salona inserito nel N. 18 di questo giornale«*», La Dalmazia* 24, Zara 1846., 185-195. Na naslovnici posebnog otiska umjesto *di questo giornale* piše *del giornale La Dalmazia*. O toj polemici A. Duplančić, »Četiri skulpture iz Salone i zapisi o njima«, *Tusculum* 8, Solin 2015., 185-186.

⁹⁷ Carrara, Francesco. »De' scavi di Salona nel 1846«*», Giornale euganeo di scienze, lettere ed arti* IV, settembre, Padova 1847., 328-341; poseban otisak ima novu paginaciju. Na koricama je Carrarina posveta: *All'i.r. Museo di Spalato FCarrara*.

⁹⁸ Prijevod na njemački, ali u manjem formatu, objavljen je pod naslovom *Die Ausgrabungen von Salona im Jahre 1850*, Leipzig 1854.

L. Batissier, *Histoire de l'art monumental dans l'antiquité et au moyen âge*, Paris 1845., naslovna stranica

oba su bila u Carrarinoj ostavštini što se vidi i po onodobnim koricama ukrašenim slijepim tiskom.⁹⁹ Svoja istraživanja u Saloni Carrara je rezimirao u knjizi objavljenoj 1850., ali primjerka koji je darovao Muzeju danas nema već je zamijenjen osobnim Carrarinim u kojem je unosio razne bilješke i zalijepio neke crteže, a nabavljen je 1898. s njegovom ostavštinom.¹⁰⁰

Za crkvenu i civilnu povijest Ilirika izuzetno je važno djelo *Illyricum sacrum* koje je napisao Daniele Farlati (1690. – 1773.), talijanski isusovac i povjesničar. On je objavio prva četiri sveska, a njegov rad do osmog sveska nastavio je Giovanni Giacomo Coleti (1734. – 1827.).¹⁰¹ Carrara je uspio nabaviti četvrti svezak u kojem su povijesti sufraganskih biskupija splitske nadbiskupije, među kojima su i hvarska, trogirski i šibenska.¹⁰² On je, nažalost, nestao već do 1872. jer ga

⁹⁹ Zato su u fondu knjižnice dva primjerka brošure o istraživanjima 1846. godine.

¹⁰⁰ O tome svjedoči Bulićeva bilješka na str. I: *Questo libro fu comprato nell'a. 1898 con altre carte dell'eredità letteraria del def. Fr. Carrara*. Primjerak ima onodobni bidermajerski uvez. Među duplikatima Muzej ima više primjeraka knjige, od kojih neki nisu ni razrezani pa su i oni sigurno kupljeni s Carrarinim rukopisima. Prijevod na hrvatski F. Carrara, »Topografija i iskapanja Salone«, *Antička Salona*, Split 1991., 99-203.

¹⁰¹ K. Lučin, »O tvorcima djela *Illyricum sacrum*«, *Kulturna baština* 26-27, Split 1995., 37-52.

¹⁰² K. Lučin, *Prikaz djela *Illyricum sacrum**, Split 1996., 17-22.

nema u tada sastavljenom inventaru knjižnice¹⁰³ pa je 1874. ravnatelj Mihovil Glavinić kupio komplet od svih osam svezaka i za njih platio 80 fiorina.¹⁰⁴

* * *

Iako u inventaru prigodom primopredaje Carrarine dužnosti 1853. dio koji sadrži popis knjiga ima naslov *Inventario dei libri*, u njemu nisu navedene samo knjige već i tri rukopisna sveska, zatim tri karte i jedna litografija¹⁰⁵ pa ćemo ih ovdje spomenuti tim više što i to gradivo spada u zbirke muzejske knjižnice. Prvi je (br. 2) knjiga posjetitelja Muzeja koji ima naslov ALBUM DELL'I:R: MUSEO DI SPALATO i podatak da ga je darovao Carrara: *Dono Del Prof: Abate D.r F: Carrara*. Uvezan je u kožu s ukrasima u zlatotisku i slijepom tisku, s natpisom na hrptu i metalnom kopčom, a Carrara ga je kupio u Beču 20. X. 1843. godine.¹⁰⁶ On je želio da se u njemu potpisuju posjetitelji Muzeja, osobito ugledni, pa se potrudio da mu se naknadno u njega potpišu nadvojvode Albert i Franjo Karlo koji su, prvi u ožujku a drugi u listopadu 1842., bili u Splitu i razgledali Muzej i Salonu.¹⁰⁷ Osim toga, namjeravao je da mu se i car potpiše, očito kao utemeljitelj Muzeja.¹⁰⁸ Nakon što su mu se nadvojvode potpisali, kao i pratnja Franje Karla, Carrara je odmah kod nekoga u Beču naručio ukrasni obrub za njihova imena.¹⁰⁹ Naslovni list izradio je pak M. K. Maroević, poručnik 5. lovačkog bataljuna u Splitu (?).¹¹⁰ Ta je knjiga posjetitelja bila u uporabi sve do 1892. i u nju su se potpisali mnogi uglednici, među kojima car Franjo Josip I. (1875.) i prijestolonasljednik Rudolf (1877.) sa suprugom Stefanijom (1885.).¹¹¹

Slijedi svezak s listićima izrezanima u obliku albuma koji je služio za prepisivanje natpisa, a sudeći po opisu, nije bio ispisan (br. 41). Gdje je kasnio dospio

¹⁰³ AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga.

¹⁰⁴ AMS, arhiv, 1875., br. 1 – obračun dotacije za 1874.: *Aprile 1. Farlati – Illyricum sacrum. 8 vol. ... 80.* I u katalogu knjižnice koji je vođen do 1889. navedeno je da je osam svezaka kupljeno 1874. godine (br. 229). N. Anzulović, *op. cit.* (1), 166 – tu pogrešno piše da su kupljeni u vrijeme don Frane Bulića.

¹⁰⁵ N. Anzulović, *op. cit.* (1), 207-208.

¹⁰⁶ F. Carrara, *op. cit.* (12), 51, 54 – ad 27. listopada bilježi da ga je pripremio što vjerojatno znači da je dovršio uvezivanje, odnosno ispisivanje natpisa na hrptu.

¹⁰⁷ M. Špikić, *op. cit.* (10), 98-99, 111-112.

¹⁰⁸ F. Carrara, *op. cit.* (12), 50, 61, 63, 64.

¹⁰⁹ F. Carrara, *op. cit.* (12), 63, ad 7. i 8. studenoga, 64, ad 10 studenoga; na str. 171 slika Albertovog potpisa. U albumu je potpis Franje Karla na l. 2, njegove pratnje na l. 3, a Alberta na l. 4. Istim je obrubom na l. 5 ukrašen potpis nadvojvode Franje (1779.-1846.) koji je kao Franjo IV. bio vojvoda Modene: *Arciduca Francesco d'Austria d'Este Duca di Modena*. Carrara se tih dana potrudio sakupiti što više potpisa u albumu (l. 6, 7). F. Carrara, *op. cit.* (12), 72. M. Špikić, *op. cit.* (10), 122.

¹¹⁰ On se potpisao u donjem desnom kutu: *M: C: Maroević tenente del Battaglione di Cacciatori N.o 5. dis:.*

¹¹¹ F. Carrara, *op. cit.* (12), 31 – Franjo Josip. Ž. Bašić, *Splitske povijesne iskrice*, Split 2015., 37 – Rudolf, 40 – Rudolf i Stefanija. Knjiga je vjerojatno bila popravljena krajem 19. st. jer je na stražnjoj korici zalijepljena naljepnica splitskog knjigoveže i knjižara Francesca Dittla: *Francesco Dittl legatore di libri e vendita oggetti di cancelleria Spalato Piazza dei signori*. Restaurirana je 2016. godine.

nije nam poznato.¹¹² Iza njega je naveden upisnik katastarskih čestica zemalja u Solinu (br. 42). Naime, Carrari su za njegov rad trebali katastarski planovi Solina i Splita pa se u prosincu 1843. obratio Okružnom poglavarstvu s molbom da Muzeju pribavi njihove litografske otiske.¹¹³ Na temelju odobrenja dalmatinske vlade br. 28055/5624 od 6. I. 1845., u arhivu mapa u Zadru je izrađen prijepis dijela upisnika koji se odnosi na čestice unutar Salone kao i dijela upisnika zgrada te je ovjeren 21. siječnja i poslan Carrari. Uz to su mu poslani traženi planovi koji su unijeti u inventar 1853. (br. 50, 51).¹¹⁴ Nažalost, plan Splita nestao je do 1872., a kasnije je izgubljen i plan Solina.¹¹⁵

Osim spomenutih katastarskih karata Solina i Splita, u inventaru iz 1853. navedena je i karta Niceje u Bitiniji (53), ali nam nije poznato kada je i kako nabavljena za Muzej.¹¹⁶ Nasuprot tome, u obračunu dotacije iz 1848. nalazimo podatak da je u svibnju te godine za tri fiorina kupljena geografsko-statistička karta Austrijskog Carstva.¹¹⁷ To je vjerojatno *Carta geografica statistica postale dell'i.r. monarchia austriaca* koju je izradio Estore Lanzani, koji je objavljivao djela iz zemljopisa i statistike, a tiskana je 1843. u Vicenzi.¹¹⁸ U inventarima iz 1872. nema ni jedne ni druge karte, osim onih planova Solina na platnu, što znači da su u međuvremenu nestale. Iako danas nisu sačuvane, te karte tvore začetak kartografske zbirke Muzeja.¹¹⁹

¹¹² S obzirom na riječ *album*, možda se na njega odnosi podatak da je u studenome 1847. kupljen *Album per disegni* i da je za njega plaćeno 1,30 fiorina. AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847. U prosincu 1848. kupljeni su 3 *libretti per trascrizione d'epigrafi* koji su plaćeni 1,55 fiorina, ali to su vjerojatno samo mali notesi, a ne spomenuti album. AMS, arhiv, 1849., br. 17 od 18. srpnja – obračun dotacije za 1848.

¹¹³ AMS, arhiv, 1843., br. 2 od 19. prosinca.

¹¹⁴ U protokolu je, uz regest molbe, Carrara zapisao: *Ricevute il 23 Gennajo 845 dall'Archivio Generale delle mappe – quattro fogli litografati e il relativo protocollo mss. Rilasciata ricevuta*. Da bi se bolje čuvala i zaštitila od habanja, karte su iduće godine bile zalijepljene na platno. AMS, arhiv, 1846., br. 8 – obračun dotacije za 1845.: *Gennajo 1846. 9. Legatura in tela di due mappe litografate 1.20*. AMS, arhiv, 1853., spisi bez br. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 208. Na prvoj strani upisnika je naslov: *Salona. Protocollo delle particelle dei Terreni di una parte del Villaggio o comune censuario*. Dio s upisima zgrada ima naslov: *Estratto degli Edificj*.

¹¹⁵ AMS, arhiv, 1872., br. 32 – inventar iz veljače; br. 33 – inventar iz studenoga: *2 Piante di Salona in tela*.

¹¹⁶ AMS, arhiv, 1853., spisi bez br. N. Anzulović, *op. cit.* (1), 208: *Mappa topografica della Città di Nicea in Bitinia, in carta paglia 1. fol.*

¹¹⁷ AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847.: *Maggio. 11. Carta Geografico-statistica della Monarchia (All. Q) 3.-*.

¹¹⁸ Tako je navedena u G. Codemo, *Descrizione della Monarchia austriaca con cenni storico-genealogici*, Venezia 1845., nepag. Tu se, pod br. 15. *Governo del regno di Dalmazia*, spominju Split i važna iskopavanja u Salonu: *SPALATO (43°30 – 14°6 – 30m ab. senza i sobborghi – vesc.), commerciante città con porto frequentatissimo, perchè deposito delle merci recatevi dalle carovane de'turchi per Venezia e per altre parti: è surta in gran parte sulle ruine del gran palazzo di Diocleziano, di cui la vicina Salona fu rinomato soggiorno: se ne feceri cavi importanti*.

¹¹⁹ U obračunima se spominju još neke karte, ali su one nastale kao dio dokumentacije arheoloških istraživanja Salone. U obračunu za 1845. čitamo: *Marzo. 21. Copia della mappa topografica di Salona 1.40. 23. Legamento in tela della medesima 0.30. Giugno. 29. Lega-*

Na kraju moramo spomenuti i litografiju cara Ferdinanda I. koja je također navedena u popisu knjiga iz 1853. godine (br. 52). Ona je kupljena u studenome 1847. kada je ujedno nabavljen pripadajući pozlaćeni okvir.¹²⁰ U grafičkoj zbirci Muzeja čuva se jedan Ferdinandov portret koji je izradio Friedrich Leybold (1798. – 1879.), signiran desno dolje: *FrLeybold*, ali nije sigurno da je to ta litografija. Nakon što je Ferdinand abdicirao 1848., trebalo je nabaviti portret novog cara Franje Josipa I. što je Carrara uradio u kolovozu 1850. i u postojeći okvir stavio portret aktualnog vladara.¹²¹ Kasnije je nabavljen još jedan carev portret, kao i dalmatinskog namjesnika, vjerojatno tadašnjeg Gabrijela Rodića (1870. – 1881.), kako je to zabilježeno u inventaru iz studenoga 1872. godine.¹²² Kao u slučaju gore spomenutih karata, ni ovi portreti nisu sačuvani, ali ipak spadaju na početak grafičke zbirke Muzeja.

* * *

Na temelju Carrarinih bilježaka na knjigama u Muzeju moglo bi se zaključiti da je u njegovo vrijeme bilo nabavljeno više knjiga nego što ih se može utvrditi putem obračuna dotacija i zapisnika primopredaje dužnosti. Međutim, dio tih knjiga sigurno je dospio u Muzej 1898. zajedno s otkupom Carrarine rukopisne ostavštine. Tu najprije spada putopis po Istri i Dalmaciji trogirskog književnika i publicista Marka Kažotića (1804. – 1842.) u kojem su naizmjenično uvezani prazni listovi na kojima je Carrara zabilježio razne napomene.¹²³ Znameniti Šibenčanin Nikola Tommaseo (1802. – 1874.), književnik, jezikoslovac i političar, s kojim se Carrara družio i dopisivao, u prosincu 1843. darovao mu je knjigu svojih prijevoda Dionizija iz Halikarnasa, Flavija Arijana, Eunapija i drugih grčkih autora uz koju je privezana Tommaseova knjiga o odgoju.¹²⁴ Spomenuti S. A.

mento in tela d'una mappa di Salona 0.40. U obračunu za 1847.: Novembre. 8. legatura di Mappa tipografica (sic!) 1.28. AMS, arhiv, 1846., br. 8 od 20. siječnja – obračun dotacije za 1845. AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847.

¹²⁰ AMS, arhiv, 1848., br. 30 od 16. lipnja – obračun dotacije za 1847.: *Novembre. 25. Ritratto di S. Maestà All. C. 2.10. ... 26. Cornice dorata e trasporto All. E. 4.26.*

¹²¹ AMS, arhiv, 1853., br. 7 od 6. rujna – obračun dotacije za 1850.: *1850. Agosto. 6. Ritratto di S.M. F. G. (documento 4) 2.20. U inventaru prigodom predaje Carrarine dužnosti 1853. (popis br. IV.) navodi se: 7. Una cornice dorata con entrovi, sotto cristallo, il ritratto di S.M.I.R.A.*

¹²² AMS, arhiv, 1872., br. 33 – inventar iz studenoga: *Mobili. 2. Quadri con ritratti di S.M. e di S.E. il Signor Governatore a cornici dorate. 1. Vecchio Quadro con ritratto di S.M.*

¹²³ M. Kažotić, *Le coste e isole della Istria e della Dalmazia*, Zara 1840. Hrvatski prijevod objavljen pod naslovom *Obale i otoci Istre i Dalmacije*, Split 2015. U Bilićevo vrijeme knjiga je prevezana i tada su zbog obrezivanja odrezani i neki dijelovi Carrarinih bilježaka.

¹²⁴ N. Tommaseo, *Di Dionigi d'Alicarnasso, d'Eunapio e d'altri traduzioni*, Venezia 1843. N. Tommaseo, *Dell'educazione: osservazioni e saggi pratici*, Venezia 1842. Na predlistu je posveta: *A Francesco Carrara Dott. In Teologia N. Tommaseo Raccomanda che onori I Profanati Titoli di Maestro, di Prete e di Cittadino. O darovanju ove knjige i prijevod posvete vidi F. Carrara, op. cit. (12), 78; za veze s Tommaseom passim. U studenome Carrara podsjeća Tommasea da mu ne zaboravi donijeti knjigu koju želi uvezati u Trstu na način dostojan vrijednosti koju ima za njega: ma non iscordi il volume mio della traduzione, cui*

G. Palazzi, *Aquila inter lilia sub qua Francorum caesarum a Carolo Magno ...*, Venetiis 1671., tabla uz str. 56

Morcelli napisao je kratku raspravu o proučavanju antičkog novca koju je objavio Giovanni Labus (1775. – 1853.), talijanski arheolog, epigrafičar, numizmatičar i političar. Na primjerku te brošure u Muzeju na hrptu je Carrarina bilješka *Morcelli*.¹²⁵ Carrara je bio u kontaktu s Labusom koji je u časopisu *Biblioteca italiana* napisao osvrt na njegovo djelo o pečatu carice Teodore i poslao mu nekoliko primjeraka pa je sigurno onaj u knjižnici nekoć pripadao Carrari.¹²⁶ Sudeći po bilješci na koricama, čini se da je Carrari pripadala i knjiga o kovnici u Trentu i dvama antičkim spomenicima koju je napisao Benedetto Giovanelli (1774 – 1846.), talijanski povjesničar i gradonačelnik Trenta.¹²⁷ Isto se može reći za djelo

a Trieste voglio far legare in modo degno della preziosità che ha per me. M. Zorić, »Osamdeset pisama iz prepiske Tommaseo – Carrara«, *Hrvatsko-talijanski književni odnosi VII*, Zagreb 2000., 463; o knjizi i na 367, 384. Za veze Carrara – Tommaseo vidi također M. Špikić, *op. cit.* (10), 71-72, *passim*.

¹²⁵ S. A. Morcelli, *Sullo studio delle antiche monete*, Milano 1829.

¹²⁶ G. Labus, *Piombo antico e gemma antica inedita nuovamente illustrati*, Milano 1841., p.o. iz *Biblioteca italiana* 100. O prikazu i slanju posebnih otisaka vidi Labusova pisma od 20. III. i 13. IV. 1841. AMS, arhiv F. Carrare, korespondencija, ad Labus. Za veze Carrara-Labus vidi M. Špikić, *op. cit.* (10), 74, *passim*.

¹²⁷ B. Giovanelli, *Intorno all'antica zecca trentina e a due monumenti reti*, Trento 1812. Bilješka na prednjoj korici: *Il principio dell'ultima iscrizione è il principio dell'Ave Maria*.

Bartolomea Borghesija (1781. – 1860.), talijanskog numizmatičara i jednog od začetnika korpusa latinskih natpisa (CIL), o rimskom rodu Arrija i o novcu Marka Arrija Sekunda, koje je objavio spomenuti Labus.¹²⁸ Na hrptu te knjige Carrara je zapisao autorovo prezime.

Putem antikvarijata, odnosno prodajom knjiga nekadašnjih vlasnika, Muzej je nabavio Carrarin rad o istraživanjima u Saloni koji je pročitao 1847. na IX. kongresu talijanskih znanstvenika održanom u Veneciji. On na koricama ima Carrarinu bilješku *Hofrath v. Czörnig*, a na naslovnoj stranici naljepnicu knjižara Raucknera iz Klagenfurta.¹²⁹ Carrara je djelo namijenio dvorskom savjetniku Karlu Czörnigu koji je bio ravnatelj Statističkog odjela pri Dvorskom ravnateljstvu, a zanimao se za starine.¹³⁰ Kada je nakon Drugog svjetskog rata Muzej dobio knjižnicu splitske obitelji Savo, među knjigama je bilo i Carrarino djelo s prijevodima na talijanski narodnih pjesama u Dalmaciji koje je darovao splitskom pjesniku i gradonačelniku Leonardu Dudanu (1798. – 1864.), čiji je pjesnički talent veoma cijenio, a koje je 1893. prešlo u posjed Eugenija Sava.¹³¹ Ne znamo kako, ali među duplikate muzejskih knjiga dospio je primjerak Carrarine rasprave o pečatu carice Teodore koji je s posvetom darovao prijatelju Marku Kažotiću: *All'Amico de Casotti In segno di stima L'Autore*.

Ovdje moramo spomenuti da Carrara nije nabavljao knjige samo za Muzej nego i za svoju osobnu knjižnicu koja je, po njegovim riječima, kao i njegovih suvremenika, bila velika i vrijedna.¹³² Tako je, između ostaloga, uspio kupiti knjigu R. Adama¹³³ koju je, vidjeli smo, toliko želio imati u Muzeju. Osobito je bio ponosan na primjerak glagoljskog misala iz 1483. od kojeg su tada bili poznati samo po jedan u vatikanskoj i carskoj knjižnici u Beču.¹³⁴ Isto tako, dičio se

¹²⁸ B. Borghesi, *Della gente Arria romana e di un nuovo denaro di Marco Arrio Secundo*, Milano 1817.

¹²⁹ F. Carrara, *Salona un seine Ausgrabungen*, Wien 1847., p.o. iz lista *Sonntagsblätter*. Na naljepnici: *A. Raunecker's Buchhandlung Klagenfurt*.

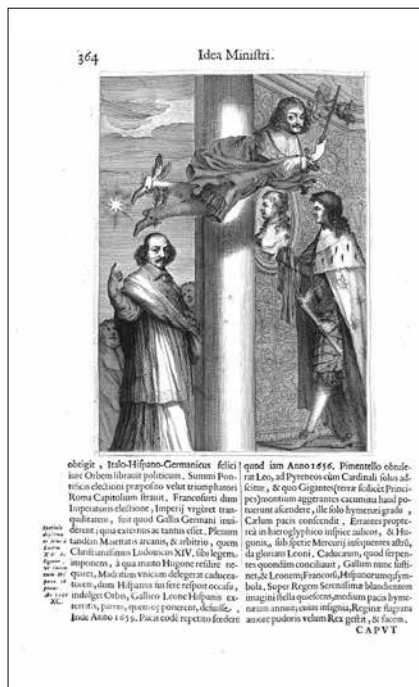
¹³⁰ Za veze Carrara-Czörnig vidi M. Špikić, *op. cit.* (10), passim. F. Carrara, *op. cit.* (12), passim.

¹³¹ C. Carrara, *Canti del popolo dalmata*, Zara 1849. Na prednjoj korici Carrarinom rukom: *Al Conte L. de Dudan in segno di rispetto*. Na naslovnoj stranici potpis: *Eugenio Savo Spalato 1893*. Za Carrarino mišljenje o Dudanu vidi P. Galić, »Odabrana pisma Francesca Carrare Anti Strmiću«, *Filologija* 12, Zagreb 1984., 131, 168.

¹³² Za jednu Ovidijevu knjigu tiskanu u Veneciji 1503. nije sigurno da je pripadala našem Carrari, a mletačko izdanje Kornelija Nepota iz 1750. pripadalo je jednom njegovom preziimenjaku iz Trogira. I. Šegvić-Belamarić – J. Belamarić, *Stare i rijetke knjige iz knjižnice Klasične gimnazije u Splitu*, Split 1995., 110-112 (br. 15, sl. na str. 222), 140 (br. 111).

¹³³ Da ju je imao, svjedoči A. Bajamonti, *Della vita e degli scritti dell'abate d.r Francesco Carrara*, Spalato 1854., 86; i on navodi primjerak knjige u splitskoj Općini. I. Düringsfeld, *op. cit.* (46), 203-204. Za Carrarine veze s bračnim parom Düringsfeld vidi A. Duplančić, »Salona na slici Carla Haasea«, *Tusculum* 9, Solin 2016., 158-161. Godine 1802. Ivan Dominik Garagnin piše prijatelju Alvižu Geniceu da je Adamova knjiga veoma rijetka i da je jedan primjerak u Splitu imao konte Grisogono. Lj. Šimunković, *op. cit.* (26), 251.

¹³⁴ F. Carrara, »Odgovor«, *Arkiv za povestnicu jugoslavensku* II, Zagreb 1852., 334. F. Carrara, *op. cit.* (12), 130. H. Morović, *Povijest biblioteka u gradu Splitu*, Zagreb 1971., 160-161.

G. Palazzi, *Aquila inter lilia sub qua Francorum caesarum a Carolo Magno ...*, Venetiis 1671., ilustracije

knjigama Marka Marulića, čiji je život i djela proučavao, a koja je imao gotovo sva.¹³⁵ Jedno izdanje njegova *Evangelistara*, ono objavljeno 1529. u Kölnu od E. Cervicornusa, Carrara je nabavio za vrijeme studija u Beču 1837., a danas se čuva u knjižnici splitskog samostana sv. Frane.¹³⁶ U želji da ima što potpuniju *Dalmaticu*, Carrara je nabavio djela Ruđera Boškovića o čemu svjedoče njegovi potpisi na dvije knjige koje su dospjele u Sveučilišnu knjižnicu u Splitu.¹³⁷ U istoj se

¹³⁵ F. Carrara, *op. cit.* (133), 334: *mal da ne sva djela Marka Marulića*. Carrari je bilo poznato 21 Marulićevo djelo. A. Duplančić, »Tragom Carrarinih bilježaka o Maruliću«, *Colloquia Maruliana* III, Split 1995., 144-145, 149.

¹³⁶ Na naslovnici je zabilježio: *FCarrara. Viennae 26/12 1837*. Vidi sliku u katalogu izložbe *Pet stoljeća Marulićeva Evangelistara (1516-2016)*, Split 2016., 10; tu nije navedeno gdje se knjiga nalazi.

¹³⁷ To su knjige *Giornale di un viaggio da Costantinopoli in Polonia ...*, Bassano 1784., i *Sopra il turbine ...*, Roma 1749. S. Kačić Bartulović, »Settecentine Ruđera Boškovića u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu«, *Slobodna Dalmacija*, Split 1. VI. 2011., god. LXVIII, br. 21661, prilog *Universitas*, 24. Splitski kanonik Petar Manger naslijedio je dio Carrarinih knjiga i zatim ih 1862. darovao Gabinettu di lettura kao temelj za budući gradsku knjižnicu. Nakon Drugog svjetskog rata knjige iz Gabinetta, pa tako i one Carrarine, prešle su u fond Gradske biblioteke, tj. današnje Sveučilišne knjižnice. A. Bajamonti, *Nello inaugurare la pubblicità delle sessioni municipali in Spalato il giorno 9 giugno 1862.*, Trieste 1862., 8. H. Morović, *op. cit.* (134), 163. I. Ostojić, *Splitski kaptol u splitsko-makarskoj biskupiji*, Split 1977., 126.

ustanovi čuvaju još dvije vrijedne Carrarine knjige. Prva je rijetka inkunabula *De imitatione Christi et de contemptu omnium vanitatum mundi* Jeana (Johannesa) Gersona (1363. – 1429.), objavljena od Janona Carcaina u Lyonu 1488. godine. Nju je Carrari darovao Carlo Guaita (1810. – 1846.), talijanski pjesnik koji je živio u Beču,¹³⁸ a Ciceronovo djelo o govorništvu tiskano u Veneciji 1546. dobio je u znak prijateljstva od Karla Kemptera koji je od 1845. bio splitski okružni poglavar.¹³⁹

* * *

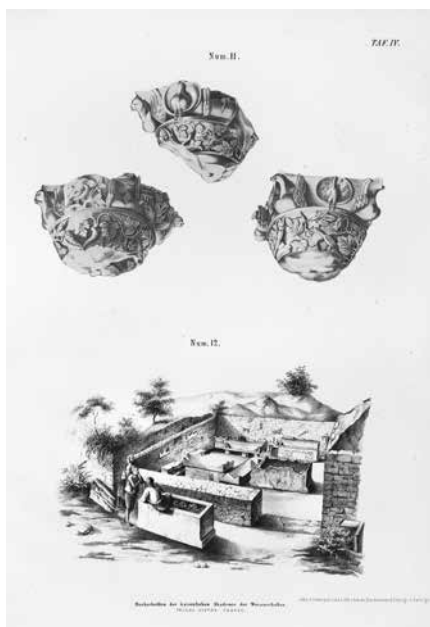
Ako rezimiramo iznesene podatke, zaključujemo da je od 1845. do 1853. Muzej nabavio 47 tiskanih djela i dva časopisa u ukupno 102 sveska od kojih sedam otpada na časopise. Nažalost, jedini broj časopisa *Jahrbücher* nestao je još u Carrarino vrijeme jer nije zabilježen prigodom primopredaje dužnosti 1853. godine. Od tada su nestale i knjige *Istruzioni*, Müller, Rechfeld i Farlati s tim da je kasnije kupljeno novije izdanje Müllera i komplet Farlatijeva djela. Nestala su i tri Carrarina djela, ali su i ona zamijenjena drugim primjercima. Na temelju korištenih izvora doznajemo da je u navedenom razdoblju za nabavu, uvezivanje knjiga i troškove dostave Carrara iz godišnjih dotacija i od dijela odobrenih zaostalih 600 fiorina potrošio 297,43 $\frac{3}{4}$ fiorina, što se vidi iz donje tablice.

Dotacija od 100.- f. za	Za knjige	Broj knjiga	Broj spisa	Dotacija od 445.36 $\frac{3}{4}$ f.	Broj knjiga	Za knjige	Broj spisa
1845.	32,30	1 + ?	8/1846.	1845.	12 + ?	127,42	16, 71/1850.
1846.	4,30	1	7/1847.	1846.	3	38,44	16, 71/1850.
1847.	31,92	3	30/1848.	1850.	11	45,36 $\frac{3}{4}$	71/1850.
1848.	/	/	17/1849.				
1849.	/	/	7/1850.				
1850.	3,07	2	7/1853.				
1851.	12,45	1	7/1853.				
1853.	2,17	1	7/1853.				
ukupno	86,21	9 + ?			26 + ?	11,22 $\frac{3}{4}$	

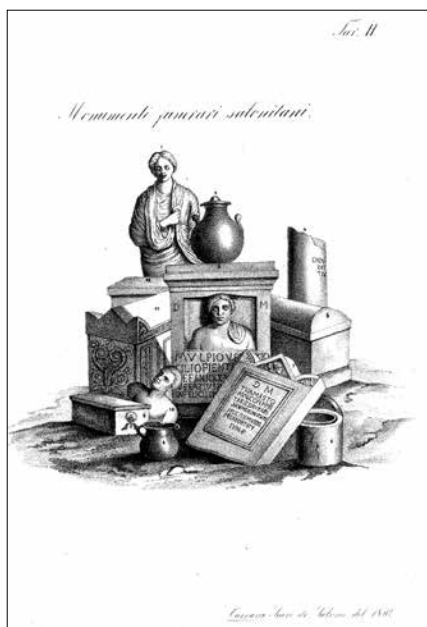
Treba napomenuti da je razlika između broja djela iskazanih u tablici i popisu u prilogu posljedica činjenice da je Lipsiusov *Poliorceticon* privez pa se zato „ne vidi“, a Goriјеvo djelo, koje je izašlo 13 godina kasnije od Montfauconovog

¹³⁸ Na knjizi je posveta: *Carlo Guaita al suo Carissimo abate Carrara*. Carrara bilježi susret s njime u Beču u rujnu 1843. kojom prigodom je dobio njegovu knjigu *Versi giovanili*, Milano 1842. F. Carrara, *op. cit.* (12), 41.

¹³⁹ B. Jozić, *Knjige tiskane u XVI. stoljeću. Katalog fonda Sveučilišne knjižnice u Splitu*, Split 1996., 24 – br. 44. D. Dujmović, »Nekadašnji vlasnici knjiga XVI. stoljeća iz fonda splitske Sveučilišne knjižnice«, *Kulturna baština* 28-29, Split 1997., 158. Kempter je do 1845. bio zaposlen pri vladi u Zadru. Carrara ga je poznavao i prije premještanja u Split, a u svojim dnevnicima naziva ga *moj dragi Kempter* i veoma se veselio zbog njegova dolaska u Split. F. Carrara, *op. cit.* (12), 44, 80, 85, 128, 138, 150, 155. M. Špičić, *op. cit.* (10), 131.

F. Carrara, *De' scavi di Salona nel 1848*,
Vienna 1850., kapiteli iz krstionice
i lokalitet Hortus Metrodori
– prema crtežu F. Bratanića

F. Carrara, *De' scavi di Salona nel 1848*,
Vienna 1852.,
dio spomenika otkrivenih 1850.,
– prema crtežu F. Bratanića

kao njegov nastavak, ima na hrptu natpis *Montfacon Antiquitates 3* zbog čega u popisima nije posebno istaknuto. Osim toga, u tablici su iskazane knjige o kojima podaci postoje u obračunima, a u popis su unijete i one koje su nam poznate iz zapisnika primopredaje Carrarine dužnosti. Upitnici uz broj knjiga u tablici odnose se na nepoznata nam djela koja je Carrara nabavio od Montfaucona i B. Pierate.

Čitajući naslove nabavljenih knjiga, uočavamo da ih se trinaest odnosi na numizmatiku,¹⁴⁰ četiri na epigrafiju, a ostali naslovi na arheologiju, povijest i povijest umjetnosti, dva na putopise i jedan rječnik. To odražava kako Carrarine interese tako i promišljanje o knjigama koje su potrebne za muzeološki i znanstveni rad. Što se tiče načina nabave, najveći dio kupljen je od bečkih knjižara Franza Gräffera, Ignaza Klanga i Carla Gerolda, zatim od H. F. Favargera iz Trsta, splitskih knjižara Giovannija Lucatella i Bernarda Piperate, preparatora životinja i antikvara Luigija Bonfice iz Splita i nekog Montfaucona. Darovanjem je Muzej dobio šest djela (Povjerenstvo za ures iz Venecije, Carrara), a razmjenom jedno djelo i jedan časopis (Povijesno društvo za Kranjsku). S nabavom knjiga znalo je biti i problema. U travnju 1850. Carrara je još dugo vao knjižarima Klangu, Ge-

¹⁴⁰ Carrarine bilješke i korespondencija pokazuju njegovu sklonost prema numizmatici, posebno dalmatinskoj, što je rezultiralo raspravom o novcima antičke Ise koja je objavljena tek početkom 20. stoljeća, a priredio ju je Luigi Rizzoli. F. Carrara, »Issa: monografia numismatica«, *Bollettino di numismatica e di arte della medaglia*, Milano 1904., br. 8, 9, 11; 1905., br. 1, 2, 4; poseban otisak ima novu paginaciju i jednu tablu.

roldu i Favargeru više od 45 fiorina za knjige koje su mu bili nabavili i čekali su isplatu bez posebne dobiti. Zato je Carrara urgirao kod administracije Okružnog poglavarstva da mu se ta sredstva, koja su ionako bila u blagajni Poglavarstva, doznače.¹⁴¹ Osobiti problem Carrara je imao s nabavom Lipsiusova djela te amsterdamskog i leipzgiškog izdanja Polibija od knjižara Klanga. Pitanje isporuke i plaćanja tih knjiga potezalo se od 1846. do 1850. jer je Carrara tvrdio da ih nije dobio, a Klang da ih nema u njegovoj knjižari. Na kraju je Carrara ipak platio dug od 28 fiorina iako knjige nije dobio.¹⁴² Budući da je 1847. za Muzej nabavio izdanje Lipsiusa iz 1598. i da se radilo o dva izdanja Polibija (oba u tri sveska), pretpostavljamo da je to bila narudžba za nekog privatnika s tim da je jedan Polibije mogao biti za Muzej. U obračunima nema izdatka za njih pa je očito da je Carrara trošak podmirio svojim novcem.

Knjige su u početku bile smještene u dva drvena ormara sa staklom, zajedno s malim arheološkim predmetima, u maloj sobi desno od ulaza u zgradu gimnazije, koja je bila uz istočni zid Dioklecijanove palače, s čije se vanjske strane nalazila zgrada Muzeja s kamenim spomenicima.¹⁴³ Carrara je bio ponosan na te malobrojne, ali dragocjene knjige koje je istaknuo u dopisu Okružnom poglavarstvu od 1. srpnja 1847. godine.¹⁴⁴ Kako je broj knjiga rastao, ali i malih predmeta, Carrara je u siječnju 1850. nabavio police za knjige za koje je platio 1,30 fiorina.¹⁴⁵ On se nije brinuo samo za nabavu knjiga i njihov smještaj već i za njihovu zaštitu pa je neke dao uvezati u čvrste korice (Lavallée–Cassas, Sestini, Winckelmann).

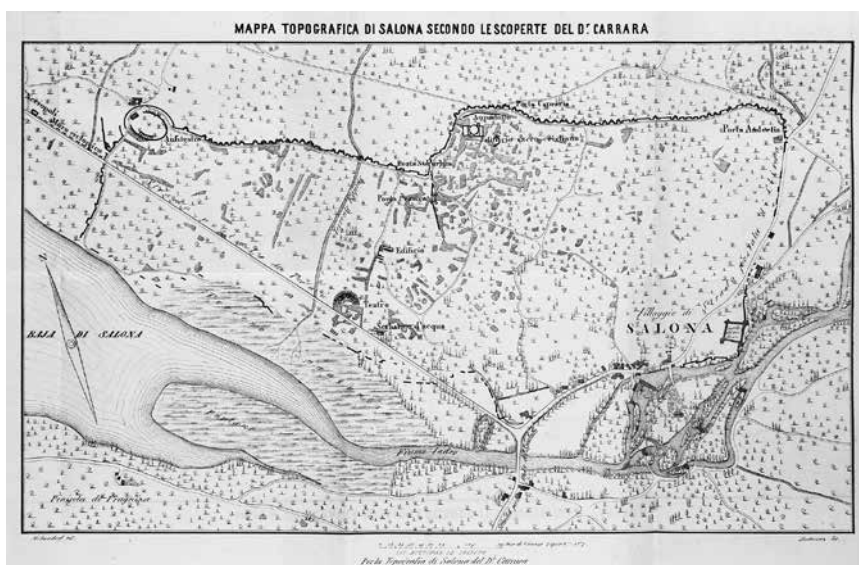
¹⁴¹ AMS, arhiv, 1850., br. 16 od 3. travnja: *A questo fine domando i restarti fior. 45.36.3. che sono tuttora in deposito alla cassa circolare, e contemporaneamente dispongo affinché i librai Klang e Gerold di Vienna, e Favarger di Trieste, mi favoriscano l'esito delle commissioni loro date da molto tempo addietro. Le quali, pel desiderio di avermi due opere d'archeologia addiventate oggimai non comuni, mi convenne attendere senza pro sino ad ora.* Carrara u dopisu objašnjava Poglavarstvu zašto još nije podnio potpuni izvještaj o utrošku doznačenih mu 400 fiorina.

¹⁴² AMS, arhiv F. Carrare, korespondencija, ad Klang, Klanogova pisma od 25. VII. 1848. i 4. XI. 1850. Tu se navodi: *Lipsii militia romana f 2.30 / Polybii opera 3 vol. Amst. 16 / Polybii opera 3 vol. Lips. 10.* Na drugom pismu je Klangova zabilješka s potpisom da je 13. XI. 1850. dug saldiran, kao i Carrarina bilješka: *Quietanza di fi. 28 per libri pagati e mai avrati.*

¹⁴³ Za raspored muzejskih prostorija vidi AMS, arhiv, 1846., br. 78, Carrarin dopis okružnom poglavaru od 25. studenoga.

¹⁴⁴ AMS, arhiv, 1847., br. 13: *Nel camerino a destra dell'ingresso al Ginnasio ho raccolto tutti gli oggetti piccoli di marmo, di cristallo, d'avorio, di bronzo, di ferro, di paste, di terra cotta ecc; le medaglie, le gemme incise, e i pochi ma preziosi libri, che formano il nucleo d'una collezione maggiore ventura. E tutto codesto ho disposto ne' due armadi, con cui non altrimenti che colle altre nuove mobiglie, ho adornato quella stanza in modo decentissimo.* Prijepis ovog dopisa nalazi se među spisima bez broja u godini 1843., l. 12v-13r. Iz konteksta ovog odlomka jasno je da se *una collezione maggiore ventura* ne odnosi na knjige u smislu buduće velike knjižnice već na buduću veliku zbirku arheoloških predmeta koji su tada bili u spomenutim ormarima. Sukladno tome, treba ispraviti pisanje N. Anzulović, *op. cit.* (1), 153, i M. Špikić, *op. cit.* (10), 167-168.

¹⁴⁵ AMS, arhiv, 1850., br. 7 od 19. veljače – obračun dotacije za 1849.: *Gennajo 1850. 8. Nuovo scafale per libri 1.30.* N. Anzulović, *op. cit.* (1), 154.

F. Carrara, *Topografia e scavi di Salona*, Trieste 1850.,
plan Salone na temelju Carrarinih istraživanja

Na kraju možemo zaključiti da je knjižnica Arheološkog muzeja u Splitu osnovana 1845. zaslugom tadašnjeg ravnatelja Francesca Carrare koji je te godine kupio prve knjige za Muzej i pobrinuo se za njihovo čuvanje. Do kraja svog upravljanja Muzejom Carrara je povećavao broj knjiga i tako stvorio solidan temelj na kojem će budući ravnatelji Francesco Lanza, Mihovil Glavinić i osobito don Frane Bulić nastaviti graditi knjižnicu Muzeja¹⁴⁶ i dovesti je do respektabilnog položaja ne samo u arheologiji nego i povijesti i povijesti umjetnosti. Osim toga, Arheološki muzej je treća ustanova po starosti koja kontinuirano djeluje u Splitu, nakon Nadbiskupskog sjemeništa osnovanog 1700.¹⁴⁷ i Klasične gimnazije osnovane 1817.,¹⁴⁸ pa su počeci njegove knjižnice zaslužili poseban osvrt tim više

¹⁴⁶ Za stanje knjižnice potkraj 19. st. vidi *Catalogus ...*, *op. cit.* (53). Općenito o knjižnici do sredine osamdesetih godina 20. st. vidi N. Anzulović, *op. cit.* (1), 151-212.

¹⁴⁷ U vezi s datumom otvaranja sjemenišne knjižnice vidi A. Duplančić, »Prilog poznavanju slikara i umjetnina u Splitu od sredine XVII. do sredine XVIII. stoljeća«, *Mogućnosti* 10-12, split 2011., 100 – bilj. 68.

¹⁴⁸ Gimnazija nije odmah imala knjižnicu. Splitski okružni poglavar, ujedno upravitelj gimnazije Enrico Reha piše na kraju 1822. da gimnaziji nedostaje knjižnica. (E. Reha, *Split-ski okrug 1822. godine*, transcribiral, prevela i priredila Lj. Šimunković, Split 2016., 64, 273.) U kronici gimnazije popisane su 1820. knjige koje je vlada poslala za profesore da im služe za nastavu, 1845. uprava gimnazije zatražila je sredstva za knjižnicu (I. 201v: *la Prefettura chiede un annuo assegno per la biblioteca del Ginnasio, e sappendo che ove fossevi con principio di Biblioteca si potrebbbero avere de' doni ragguardevoli*), 1847. zabilježene su donacije knjiga, a 1849. zabilježen je dolazak novih udžbenika i pomoćnih knjiga. (»Kronika splitske gimnazije od ljeta Gospodnjega 1817./18. do godine 1866./67.«, transcribiral, prevela i komentirala Lj. Šimunković, *Grada i prilozi za*

što su u njoj radili mnogi naši i strani znanstvenici, a među njima bio je i ugledni svećar kojemu s dužnim poštovanjem posvećujemo ove retke.

povijest Dalmacije 23, Split 2010.-2011., 10, 47-48, 235, 245, 264.) U izvještaju na kraju školske godine 1850.-1851. objavljeno je da je knjižnica u nastajanju, a da je sjemenišna puno bogatija. («Mezzi d'istruzione», *Programma dell'i.r. Ginnasio di Spalato, primo che si publica* ..., Spalato 1851., 37: *Nel Ginnasio v'è una Biblioteca incipiente, ed un'altra, ma più voluminosa, esiste nel Seminario.*) Međutim, na kraju školske godine 1851.-1852. knjižnica je imala više od 500 djela u oko 1200 svezaka. («Mezzi d'istruzione», *Programma secondo dell'i.r. Ginnasio di Spalato* ..., Spalato 1852., 28: *Avvi anche una Biblioteca formata con doni privati e con apposita dotazione pubblica, che conta ormai oltre a 500 opere latine, italiane, tedesche, illiriche, francesi e greche, in 1200 volumi circa.*) Znači da osnivanje knjižnice Klasične gimnazije pada otprilike u isto vrijeme kao i knjižnice Muzeja. Radi usporedbe navodimo da je 1851. zadarska Klasična gimnazija imala 3220 svezaka, a splitska Realka, otvorena 1862., imala je 1867. godine 124 djela u 347 svezaka. «Mezzi d'istruzione e collezioni esistenti nell'istituto», *Programma dell'i.r. Ginnasio completo di Zara* ..., Zara 1851., 32. «Mezzi d'istruzione», *Primo programma dell'i.r. Scuola reale superiore* ..., Spalato 1867., 42.

PRIOLOG

Broj u zagradama na kraju bibliografske jedinice odgovara rednom broju u popisu iz 1853. godine.

KNJIGE NABAVALJENE 1845.

Agustín, Antonio. *Discorsi sopra le medaglie et altre anticaglie divisi in XI dialoghi*, Roma 1592. (22)

Arrigoni, Onorio. *Numismata quaedam cujuscumque forme et metali musei Honorii Arigoni Veneti ad usum juventutis rei nummariae studiosae, T. 1-4*, Tarvisii 1741.-1759. [uvezano u 2 sv.] (7)

Franz, Johannes. *Elementa epigraphices Graecae*, Berolini 1840. (11)

Gori, Francesco Antonio. *Antiquitates Etruscae*, Norimbergae 1770. [Dodatak kao vol. 3 uz:] Bernard de Montfaucon. *Antiquitates Graecae et Romanae, [Vol. 1-2]*, Norimbergae 1757.

Jobert, Louis. *La science des medailles, T. 1-2*, Paris 1739. (39)

Lavallée, Joseph – Louis François Cassas. *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et Dalmatie*, Paris 1802. (1)

Mariette, Pierre Jean. *Traité des pierres gravées, T. 1-2*, Paris 1750. (5)

Montfaucon, Bernard de. *Antiquitates Graecae et Romanae ... in compendium redactae ... a M. Iohanne Iacobo Schatzio, [Vol. 1-2]*, Norimbergae 1757. [Dodatak vol. 3:] Antonio Francesco Gori. *Antiquitates Etruscae*, Norimbergae 1770. (6)

Morcelli, Stefano Antonio. *De stilo inscriptionum Latinarum libri 3*, Romae <1781.> (9)

Patin, Charles. *Thesaurus numismatum e musaeo Caroli Patini*, [Amstelodami] 1672. (10)

Sestini, Domenico. *Classes generales seu moneta vetus urbium, populorum et regum ordine geographico et chronologico descripta*, Florentiae 1821. (13)

Sestini, Domenico. *Descrizione d'alcune medaglie greche del museo del signore Carlo d'Ottavio Fontana di Trieste*, Firenze 1827. (12)

Winckelmann, Johann Joachim. *Storia delle arti del disegno presso gli antichi, T. 1-2*, Milano 1779. (14)

Zaccaria, Francesco Antonio. *Istituzione antiquario lapidaria o sia introduzione allo studio delle antiche latine iscrizioni*, Venezia 1793. (34)

KNJIGE NABAVALJENE 1846.

Batissier, Louis. *Histoire de l'art monumental dans l'antiquité et au moyen age*, Paris 1845. (17)

Hennin, Pierre-Michel. *Manuel de numismatique ancienne, T. 1-2*, Paris 1830. (24)

Jahrbücher der Literatur, Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst, Wien, 1820., Nro. XII.

Saulcy, Félicien de. *Essai de classification des suites monétaires byzantines, [T. 1-2]*, Metz 1836. (16)

KNJIGE NABAVLJENE 1847.

Lipsius, Justus. *De militia Romana libri 5*, Antverpiae 1598. [Privez:] Lipsius, Justus. *Poliorceticon sive de machinis, tormentis, telis libri 5*, Antverpiae 1599. (19)

Lipsius, Justus. *Poliorceticon sive de machinis, tormentis, telis libri 5*, Antverpiae 1599. [Privezano uz:] Lipsius, Justus. *De militia Romana libri 5*, Antverpiae 1598.

KNJIGE NABAVLJENE 1848.

Forcellini, Egidio. *Totius Latinitatis lexicon, T. 1-4*, Patavii, 1827.-1831. (4)
Schweitzer, Federico. *Serie delle monete e medaglie d'Aquileja e di Venezia, Vol. 1*, Trieste 1848. (8)

KNJIGE NABAVLJENE 1850.

Arneth, Joseph. *Beschreibung der zum k.k. Münz- und Antiken-kabinette gehörigen Statuen, Büsten, Reliefs, Inschriften, Mosaiken*, Wien 1846. (26)

Cantel, Pierre-Joseph. *De Romana republica sive de re militari et civili Romanorum*, Venetiis 1730. (32)

Comte, Florent le. *Cabinet des singularitez d'architecture, peinture, sculpture et graveure, T. 1-3*, Bruxelles 1702. (37)

Crosnier, Augustin. *Éléments d'archéologie*, Tours 1845. (38)

Hardion, Jacques. *Storia universale sacra e profana, Vol. 1-25*, Venezia 1832.-1835. [uvezano u 13 sv.] (29)

Istruzioni per la commissione all'ornato della città di Venezia, Venezia 1837. (28)

Jobert, Louis. *La scienza delle medaglie, P. 1-2*, Venezia 1756. (36)

Ladvoat, Jean-Baptiste. *Dictionnaire historique portatif, T. 1-2*, Paris 1752. (35)

Mazois, Charles-François. *Il palazzo di Scauro ossia descrizione d'una casa romana*, Milano 1825. (21)

Millot, Claude-François-Xavier. *Elementi di storia generale antica e moderna, T. 1-10*, Venezia 1816. (27)

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, Laibach, J. 1846., 1847., 1848., 1849. (15)

Müller, Karl Otfried. *Handbuch der Archäologie der Kunst*, Breslau 1835. (31)

Patarol, Lorenzo. *Series augustorum, augustarum, caesarum et tyrannorum omnium, tam in Oriente quam in Occidente, a C. I. Caesare ad Leopoldum*, Venetiis 1702. (25)

Pignoria, Lorenzo. *De servis et eorum apud veteres ministeriis commentarius*, Patavii 1656. (20)

KNJIGE NABAVLJENE 1851.

Wilkinson, Gardner John. *Dalmatien und Montenegro, mit einem Ausfluge nach der Herzegowina ..., Bd. 1-2*, Leipzig 1849. (33)

KNJIGE NABAVLJENE 1853.

Carrara, Francesco. *De' scavi i Salona nel 1848*, Vienna 1850. (48)

KNJIGE NABAVLJENE 1845. – 1853.

Bischoff, Friedrich Heinrich Theodor – Johann Heinrich Möller. *Vergleichendes Wörterbuch der alten, mittleren und neuen Geographie*, Gotha 1829. (30)

Carrara, Francesco. *De' scavi di Salona nel 1846*, Padova 1847. (45)

Carrara, Francesco. *De' scavi di Salona nel 1850.*, Praga 1852. (47)

Carrara, Francesco. *Risposta del prof. dott. Fr. Carrara, direttore degli scavi di Salona, all'articolo Gli scavi di Salona inserito nel N. 18 del giornale La Dalmazia*, Zara 1846. (44)

Carrara, Francesco. *Teodora Ducaina Paleoghina: piombo unico inedito ...*, Vienna 1840. (43)

Carrara, Francesco. *Topografia e scavi di Salona*, Trieste 1850. (46)

Farlati, Daniele. *Illyricum sacrum, T. IV*, Venetiis 1769. (49)

Frölich, Erasmus. *Notitia elementaris numismatum antiquorum ...*, Vindobonae 1758. (18)

Furlanetto, Giuseppe. *Le antiche lapidi del museo di Este illustrate*, Padova 1837. (23)

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, Laibach, J. 1850., 1851. (15)

Palazzi, Giovanni. *Aquila inter lilia sub qua Francorum caesarum a Carolo Magno usque ad Conradum imperatorem occidentalis X. ... fasta exarantur*, Venetiis 1671. (3)

Rechfeld, Filip Jakob. *Franz de Paula Hladnik: sein Leben und Werken ...*, [Leibach 1849.] (40)

THE FOUNDING OF THE LIBRARY OF THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM IN SPLIT

Arsen Duplančić

In the specialised literature, in surveys and statistical reports, the year of the founding of the library of the Archaeological Museum in Split is usually given as 1820 or 1821, while 1827 is mentioned once. However, analysing of museum and other documents shows that the museum was not founded until 1845. When the Museum was founded in 1820, its purpose was to excavate and look after ancient monuments from Salona, not to study or publish them. Accordingly, no funds were provided for the purchase of books, but only for the excavations and related costs.

In October 1842, the management of the Museum was taken over by Francesco Carrara, who, full of élan and ardour, wanted to revive this moribund institution. The next year he wrote to the Court chancellery and said that the Museum had not a single book, and, aware of the importance of professional literature for the processing of monuments and the publication of accounts of them, on June 14, 1845, Carrara sought permission to buy the most essential furnishing, including two glazed cupboards and twenty or so books and the purchase of archaeological objects. At the end of 1845, Carrara bought in Vienna the first books, and so this was the year of the foundation of the Museum's library.

If we sum up the facts adduced, then we can conclude that from 1845 to 1853, the Museum procured 47 printed works and two journals, totalling 102 volumes, seven of them being accounted for by periodicals. Reading the titles of the books obtained then, we will note that thirteen referred to numismatics, four to epigraphy, and the rest to archaeology, history and art history, two to travelogues and there was one dictionary. This reflects both Carrara's interests and his considered views about the books that were necessary for museological and scholarly work. As for the manner in which buying took place, most of them were bought from the Viennese booksellers Franz Gräffer, Ignaz Klang and Carlo Geroldo; also providing books were H. F. Favargero from Trieste, the Split booksellers Giovanni Lucatello and Bernardo Piperata, the preparator of animals and antiquarian Luigi Bonfico of Split and a certain Montfaucon.

At the beginning the books were housed in two wooden glazed cabinets, together with small archaeological objects, in a small room to the right of the entrance into the high school, which was alongside the eastern wall of Diocletian's Palace, on the outer side of which was the building of the Museum with some stone monuments. As the number of books rose, and of small objects too, in 1850 Carrara bought some shelving. He was concerned not only with the purchase of books, but also with their protection and housing, and had some of them bound into hard covers (Lavallée-Cassas, Winckelmann).

By the end of his management of the Museum, Carrara had increased the number of books and formed a sound foundation on which future directors, Francesco Lanza, Mihovil Glavinić and, in particular, Frane Bulić were to continue to

develop the Museum's library and put it on a proper footing not only in archaeology but also in history and art history. Apart from that, the Archaeological Museum is the third oldest institution in Split to have a continuous history of activity in Split, after the Archiepiscopal Seminary, founded 1700, and the Classics High School, founded 1816, and the beginnings of its library accordingly require an article to themselves, the more so that many Croatian and foreign scholars have worked in it.